

نگاهی اجمالی بر چاپهای صحیفه سجادیه در دوره قاجار و پهلوی

ترجمه‌ها، تکمله‌ها و شرح

۲۹۷-۳۳۶

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

چکیده: نویسنده در نوشتار حاضر، نگاهی اجمالی به چاپ‌ها، ترجمه‌ها، شرح و تکمله‌های صحیفه سجادیه دارد که از آغازین چاپ صحیفه سجادیه در سال ۱۲۴۸ ق. در دوره قاجار تا آخرین نسخه شناسایی شده در سال ۱۳۵۷ ش. در دوره پهلوی در داخل و خارج ایران، چاپ و منتشر شده‌اند.

کلیدواژه‌ها: صحیفه سجادیه، قاجار، پهلوی، ترجمه‌ها، تکمله‌ها، شرح.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

A Brief Look at the Editions of Saḥifa Sajjādiyāh in the Qājār and Pahlavi Periods (Translations, Additions and Commentaries)
Majid Jalisa

Abstract: In the present article, the author will have a brief look at the editions, translations, commentaries and additions of Saḥifa Sajjādiyāh, which have been published since the first publication of Saḥifa Sajjādiyāh in 1248 AH in the Qajar period until the last version published in 1357, all of which have been published during the Pahlavi period, inside and outside Iran.

Keyword: Saḥifa Sajjādiyāh, Qajar, Pahlavi, translations, additions, explanations.

نظرة خاطفة على طبعات الصحيفة السجادية في عهدي القاجار والپهلوي (الترجمات، التكملات والشروح)
مجيد جلیسة

الخلاصة: يستعرض الكاتب في المقال الحالي ما صدر من الطبعات والترجمات والشروح والتكملات للصحيفة السجادية في داخل إيران وخارجها منذ صدور الطبعة الأولى لها في سنة ١٢٤٨ هـ خلال العهد القاجاري إلى آخر نسخة معروفة صادرة في سنة ١٣٥٧ الشمسية خلال العهد الپهلوي.

المفردات الأساسية: الصحيفة السجادية، القاجار، پهلوي، الترجمات، التكملات، الشروح.

مقدمه

از ابتدای اختراع صنعت چاپ، ادیان، پیشرو استفاده از این تکنولوژی بوده‌اند. چه آن‌زمان که کتاب «جیکجی»^۱ به سال ۱۳۷۷ م. در کره به عنوان یکی از کتابهای بودائیان منتشر گردید، چه بعدها که گوتنبرگ با انتشار «انجیل ۴۲ سطری» خود در سال ۱۴۵۵ م. آغازگر چاپ در اروپا بود. ادیان در شرق و غرب همیشه بیشترین بهره را از این صنعت در گسترش نگرش‌های ایدئولوژیک خود برده‌اند.

برخلاف جوامع دینی غربی و شرقی، جامعه مسلمانان بسیار دیرتر به فواید این تکنولوژی پی برده و در آغاز ورود این صنعت به کشورهای اسلامی نیز مقاومت‌های عجیب و غریبی توسط علمای اسلامی در برابر این پدیده نوظهور و پرفایده وجود داشته است.^۲

در ایران نیز بهره‌برداری از صنعت چاپ در دوره صفویه و توسط کلیسای ارامنه آغاز گردید،^۳ و درست زمانی که ارامنه جلفای اصفهان با تکیه بر مهارت‌های فنی خود مشغول به ساخت دستگاه چاپ و فونت ارمنی برای چاپ و انتشار کتاب‌های مذهبی خود بودند. شاردن و برخی از سیاحان و تجار اروپایی سعی بر توجیه شاه عباس صفوی و دربار او برای وارد کردن دستگاه چاپ و فونت فارسی و عربی به ایران بودند که از قرار معلوم به نتیجه نرسیدند.^۴ و همین امر موجب شد که قریب به دو قرن دیرتر چاپ کتاب به زبان فارسی در ایران اتفاق بیفتد.

انتشار «رساله جهادیه» در سال ۱۲۳۳ قمری در شهر تبریز، به عنوان اولین کتاب چاپی منتشره در ایران^۵ به زبان فارسی، هرچند نوعی نگاهی فقهی و ایدئولوژیک بر مقوله جهاد را تبلیغ و گسترش می‌داد، اما با توجه به شاکله این رساله که مجموعه‌ای از فتاوی‌ای علمای با هدف ترغیب و تشویق مردم به مقابله و جهاد علیه روس‌ها است، باید بیان داشت که برخلاف بسیاری از کشورهای شرقی و غربی که آغاز صنعت چاپ در آنها، آغازی ایدئولوژیک بوده، شروع این صنعت در ایران، شروعی سیاسی بود.

با نگاهی اجمالی به اولین کتابهای چاپ شده (جدول ۱) از سال ۱۲۳۳ قمری تا سال ۱۲۴۲ قمری می‌بینیم که در این بازه زمانی برخلاف سایر ادیان در شرق و غرب، در ایران خبری از انتشار امهات

1. Jikji

۲. جهت اطلاع بیشتر با این موضوع رجوع کنید به: رساله وسیله الطباعه. ابراهیم متفرقه، ترجمه، تصحیح: فتح‌الله ذوقی. قم: انتشارات وراقان، ۱۳۹۷ ش، ص. ۲۰.

۳. در این خصوص رجوع کنید به: اصفهان گاهواره چاپ در ایران. مجید غلامی جلیسه. مجله فرهنگ مردم. سال پانزدهم، زمستان و بهار ۹۵-۱۳۹۴، صص. ۱۷۱-۱۸۳.

۴. در این خصوص رجوع کنید به: فرصت سوزی صفویان در عقب ماندگی صنعت چاپ. مجید غلامی جلیسه. چاپ نوشت. تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۴ ش، صص ۱۶۵-۱۷۹.

۵. از این چاپ یک نسخه در کتابخانه ملی تهران و نسخه دیگر در کتابخانه حضرت آیت الله بروجردی (ره) در قم تا کنون شناسایی شده است. همچنین این همین چاپ به صورت فاکسیمیل (نسخه برگردان) در سال ۱۳۹۲ شمسی با چند مقدمه مسبوت توسط انتشارات عطف در قم چاپ و انتشار یافته است.

کتاب دینی مانند قرآن، تفاسیر، کتب حدیثی و یا حتی فقهی نیست. بعد از گذشت تقریباً یک دهه از انتشار کتاب «رساله جهادیه» و آثاری بیشتر با موضوع تاریخ، عقائد و اخلاق است که «قرآن» به عنوان اولین و مهم ترین کتاب جهان اسلام به سال ۱۲۴۲ قمری در تهران به شیوه چاپ حرفوی و معرّب انتشار می یابد. (تصویر ۱)

بعید نیست که عباس میرزا (د: ۱۲۴۹ق.) وارد کننده این صنعت به کشور و میرزا زین العابدین تبریزی چاپچی کاربلدی که کتابهای متعددی به مدد او انتشار یافت، نیز همچون ابراهیم متفرقه (د: ۱۷۴۵م.) در بدو فعالیتشان با مقاومتهایی از جانب کاتبان، علما و یا دربار روبرو شده باشند، چنانچه این اتفاق در دوره صفوی نیز مسبوق به سابقه بود.

فهرست کتابهای اولیه چاپ شده در ایران [جدول ۱]

عنوان کتاب	نویسنده	موضوع	مکان نشر	سال نشر
رساله جهادیه	عیسی بن محمد حسن قائم مقام فراهانی (د:)	فقه شیعه	تبریز	۱۲۳۴
گلستان سعدی	مصلح بن عبدالله سعدی (د: ۶۹۱ق؟)	ادبیات	تبریز	۱۲۳۷
رساله حسینیّه	ابراهیم بن ولی الله استرآبادی (د: قرن ۱۰ق.)	عقائد	تهران	۱۲۳۹
محرّق القلوب	محمد مهدی بن ابوذر نراقی (د: ۱۲۰۹ق.)	تاریخ ائمه <small>علیهم السلام</small>	تهران	۱۲۳۹
عین الحیات	محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۰ق.)	اخلاق	تهران	۱۲۴۰
جلاء العیون	محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۰ق.)	تاریخ ائمه <small>علیهم السلام</small>	تهران	۱۲۴۰
حیاء القلوب	محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۰ق.)	تاریخ	تهران	۱۲۴۰
مأثر سلطانیه	عبدالرزاق بن نجف قلی مفتون دنیلی	تاریخ	تبریز	۱۲۴۱
حیاء القلوب	محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۰ق.)	تاریخ	تهران	۱۲۴۱
حق الیقین	محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۰ق.)	عقائد	تهران	۱۲۴۱
حیاء القلوب	محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۰ق.)	تاریخ	تهران	۱۲۴۱

ابراهیم متفرقه در بدو فعالیتش با کاتبان و همچنین علما و فقهای امپراطوری عثمانی به مشکل بر می خورد. خطاطها کاغذ و قلم و ابزار کتابت را در تابوتی گذاشته و مراسم تشییع جنازه ترتیب می دهند. این حرکت آنها که باعث برانگیخته شدن اعتراضات می شود پس از مدتی آرام می گیرد. خطاطان به شرط عدم چاپ آثار دینی در باسمه خانه از اعتراضات خود دست می کشند.^۶

چرا که به نظر آنها با تولید انبوه کتاب توسط چاپخانه در آینده هزاران خطاط گرسنه مانده و آرامش و امنیت اجتماعی و حیات دینی جامعه را با مشکل مواجه می کنند.^۷

لذا دولت مردان اعلام می دارند که مسئولان چاپخانه، پیش از آغاز فعالیت تعهد داده اند که برای

۶. ابراهیم متفرقه (سرگذشت نخستین چاپخانه عثمانی): ۱۲۳.

۷. همان: ۱۳۴.

تصویر ۱: اولین قرآن چاپ سربی منتشره به سال ۱۲۴۲ق. در تهران

حفظ آرامش جامعه بدون گرفتن مجوز از مفتی، به چاپ کتاب اقدام نکنند.^۸ در همین جاست که ابراهیم متفرقه اقدام به نگارش رساله‌ای با نام «وسيلة الطباعة» نموده که در آن به مزایا و فواید صنعت چاپ می‌پردازد. ابراهیم متفرقه استفتائی زیرکانه به همراه این رساله برای مفتیان و قضات ارسال نموده و طی این استفتاء از آنها می‌خواهد که نظر خود را در خصوص راه اندازی این چاپخانه اعلام نمایند. متن استفتاء این بود:

«زید که در صنعت بصمه ادعای مهارت می‌کند، اگر بگوید صورت حروف و کلمات کتاب تألیف شده در علوم آلیه، مانند لغت و منطق و حکمت و هیأت و امثال اینها را در یک به یک در قالبی نقش نموده، و با طبع آن بر بروی اوراق، امثال آن کتاب‌ها را حاصل می‌کنم؛ آیا برای مباشرت زید به عمل کتابت بدین صورت، شرعاً رخصت وجود دارد؟ بیان فرمایند.»^۹

ابراهیم متفرقه زیرکانه عمل چاپخانه را در انتشار کتبی چون لغت، منطق، حکمت، هیأت و... محدود می‌کند و هیچ اشاره‌ای به چاپ قرآن

و یا کتب تفسیری و حدیثی و فقهی نمی‌نمایند، از همین روست که این استفتاء حسایت علما را بر نمی‌انگیزد. لذا در جوابها می‌بینیم که عمدتاً عمل باصمه یا همان چاپ را تحسین کرده و نسبت به آن رویکردی منفی نداشته‌اند.

مشخص است که حمایت علما مشروط به عدم چاپ کتابهای دینی بوده است. و با نگاهی به کارنامه ابراهیم متفرقه می‌بینیم که از ابتدای فعالیت تا آخرین کتاب منتشره چاپخانه او، هیچ کتاب دینی چاپ و انتشار نیافته است.

در ایران نیز چه در تبریز و چه در تهران نوعی احتیاط در انتخاب کتاب و محتوای آن برای چاپ و

۸. همان

۹. رساله وسیله الطباعة: ۶۰.

انتشارش دیده می‌شود و دور از ذهن نیست که چاپخانه داران این یک دهه تاخیر برای چاپ قرآن را صرف آماده‌سازی ذهنی خطاطان، علما و حکام کرده باشند. هرچند مهیا نمودن ابزار لازم برای استفاده در چاپ این قرآن را نیز می‌توان از جمله دلایل ثانویه این تاخیر زمانی به شمار آورد. چرا که برخلاف کتابهای قبلی این قرآن با حروف معرّب منتشر می‌گردد، که پیش از این در چاپ هیچکدام از آثار منتشره در ایران مرسوم نبوده است. البته که انتشار قرآن با حروف معرّب در کشوری که سالهای سال استنساخ، تکثیر و مطالعه قرآنهاى خطی با اعراب شایع بوده، امری مهم و حیاتی برای توجیه استفاده از این تکنولوژی جهت انتشار مهمترین کتاب مسلمانان و همچنین آرام نمودن افکار علما و عموم مردم به شمار می‌رفته است. به هر روی بعد از انتشار قرآن به سال ۱۲۴۲ قمری شاهد چاپ و انتشار ده‌ها قرآن دیگر و بسیاری از کتابها با موضوعات فقهی، عقیدتی، ادبی، دعا و تاریخی با تکنیک چاپ حرفی هستیم^{۱۰}.

اولین چاپهای کتاب زاد المعاد در ایران [جدول ۲]

مکان	چاپچی	سال	نوع
تهران	زین العابدین بن ملک محمد تبریزی	ق ۱۲۴۴	سربی
تهران	ناشناخته	بدون	سربی
تبریز	علی بن حاج محمد حسین امین الشریع	ق ۱۲۵۱	سنگی
تهران	میرزا محمد صالح مستوفی شیرازی	ق ۱۲۵۷	سنگی
تبریز	محمد علی بن مسیح معروف به	ق ۱۲۵۸	سنگی
تهران	ناشناخته	ق ۱۲۵۹	سنگی
تهران	ناشناخته	ق ۱۲۶۰	سنگی
تبریز	میرزا علی خوشنویس تبریزی	ق ۱۲۶۱	سنگی
تبریز	میرزا علی خوشنویس تبریزی	ق ۱۲۶۱	سنگی

چاپ کتب ادعیه در دوره قاجار

اولین بار در دوره فتحعلی شاه قاجار است که یک دهه پس از سرآغاز چاپ کتاب در ایران، کتابی با موضوع دعا در شهر تهران چاپ و انتشار می‌یابد. کتاب «زاد المعاد» علامه مجلسی (د: ۱۱۱۰ ق.) که طی دو قرن گذشته یکی از پرمخاطب‌ترین آثار در این موضوع بوده با سرمایه‌گذاری معتمدالدوله گرجی (د: ۱۲۶۳ ق.) و به اهتمام میرزا زین العابدین تبریزی به سال ۱۲۴۴ قمری به شیوه چاپ سربی و معرّب منتشر می‌گردد. (تصویر شماره ۲)

«زاد المعاد» پیش از انتشار صحیفه سجادیه در ایران بارها به اشکال مختلف چاپ و انتشار می‌یابد.

۱۰. نوپایی چاپ در ایران، تعریف و تخمین. الریش مارزولف، ترجمه: آزاده افراسیابی. مجله کتاب ماه کلیات، ش ۱۰۳-۱۰۵، ۱۳۸۵، صص. ۲۲-۳۱.

تصویر ۲. صفحه آغازین کتاب زادالمعاد چاپ سربی علامه مجلسی منتشره به سال ۱۲۴۴ق. در تهران

(جدول شماره ۲) و در طول دوره قاجار نیز به مدد صنعت چاپ به دفعات در تهران، تبریز، اصفهان، شیراز و... به شیوه چاپ سربی و چاپ سنگی منتشر شده است. و طبق آمار اولیه‌ای که استحصال گردیده این کتاب در طول دوره قاجار بیش از ۷۰ بار چاپ و انتشار یافته و اگر متوسط تیراژ این کتاب ارزشمند را ۵۰۰ نسخه در نظر بگیریم این کتاب در این بازه زمانی بیش از ۳۵۰۰۰ نسخه چاپ شده است^{۱۱} و بی‌شک می‌توان آنرا به عنوان پرچاپ‌ترین کتاب دعا در دوره قاجار نام برد.

با نگاهی به دوره‌های آغازین صنعت چاپ براحتی می‌توان شکل درست استفاده از این تکنولوژی نوپا و کارآمد را در حوزه‌های مختلف دید.^{۱۲} در این دوران این صنعت عمدتاً در خدمت آشنایی هرچه بیشتر مردم با معارف الهی و اهل بیت علیهم السلام است چنانچه در همین دوران شاهد انتشار متون قدیمی و معتبر دعا و یا کتب معاصرین شاخص و شناخته شده در این موضوع هستیم. اما با قوت گرفتن

و شایع شدن این صنعت، خاصه در دوره بعد از مشروطه که تعداد چاپخانه‌ها، ناشران و حتی پراکندگی جغرافیایی آنها بیشتر می‌گردد، آهسته آهسته شاهد آن هستیم که عده‌ای سودجو اقدام به انتشار کتابهایی در موضوع دعا می‌زنند که گاه محتوایی تأیید نشده، مجعول و مغلوط دارد، و از همین زمان است که چاپ کتابچه‌ها و اوراق، دعا، حرز، طلسم و... شایع می‌گردد. در یک دسته‌بندی کلی می‌توان کتب ادعیه منتشره در دوره قاجار را به سه بخش تقسیم نمود:

۱۱. مطابق آماری که در کتاب فهرستگان نسخه‌های خطی ایران فنخا (۱۷: ۴۵۷) ارائه شده است، از این کتاب تا کنون ۸۸۱ نسخه خطی در کتابخانه‌های ایران شناسایی شده است. ما اگر استنساخ این کتاب پرمخاطب را از زمان تألیفش یعنی ۱۱۷۰ قمری ۳ برابر این عدد نیز فرض کنیم، استنساخ این کتاب طی این دو قرن برابر با سه چاپ از این کتاب خواهد بود.
 ۱۲. استاندارد محتوایی مناسب برای چاپ آثار در آن دوره دلایل مختلفی می‌تواند داشته باشد که شاید از مهمترین آنها هزینه بالای چاپ و انتشار کتاب است که چاپخانه‌داران را ناگزیر به سمت دقت در انتخاب می‌کشاند.

بخش اول چاپ و انتشار متون کهن دعاست، متونی که تا پیش از این به صورت نسخه های خطی و به سختی در دسترس بودند، اما صنعت چاپ این امکان را فراهم نمود که در شمارگان بالا و به دفعات این آثار چاپ و در اختیار علاقه مندانش قرار بگیرد،^{۱۳} آثاری مانند «مصباح المتعجل» شیخ طوسی (د: ۴۶۰ ق. ۰)،^{۱۴} «مهج الدعوات ومنهج العناية»^{۱۵}، «المجتبی من الدعاء المجتبی»^{۱۶} ابن طاووس (د: ۶۶۴ ق. ۰)، «عدة الداعي ونجاح الساعي»^{۱۷} و «الفصول في دعوات اعقاب الفرائض»^{۱۸} ابن فهد حلی (د: ۸۴۱ ق. ۰)، «جنة الواقية والجنة الباقية»^{۱۹} و «بلد الامین»^{۲۰} کفعمی (د: ۹۰۵ ق. ۰)، «مفتاح الفلاح»^{۲۱} شیخ بهایی (د: ۱۰۳۱ ق. ۰)، «الثالی المخزونة»^{۲۲} فیض کاشانی (د: ۱۰۹۱)، «زاد المعاد»^{۲۳}، «مقباس المصابیح»^{۲۴} و «تحفه الزائر»^{۲۵} علامه مجلسی (د: ۱۱۱۰ ق. ۰)، «الکلم الطیب»^{۲۶} صدرالدین مدنی دشتکی (د: ۱۱۲۰ ق. ۰)، «الصحیفه العلویه والتحفه المرتضویه»^{۲۷} سماهیجی (د: ۱۱۳۵ ق. ۰) از جمله کتب شناخته شده و شاخص دعا در دوره های قبل قاجار است که همیشه مورد توجه و عنایت علما و مردم بوده اند. این آثار در این دوره به مدد علمای حوزوی و تشویق و ترغیب آنها تصحیح و انتشار می یابند. البته در کنار انتشار این آثار قدیمی و ارزشمند، انتشار حاشیه ها، شروع و ترجمه های آنها نیز در همین دوران از رونق خوبی برخوردار بوده است.

بخش دوم انتشار متون دعایی نگاشته شده توسط علمای معاصر است. آثاری که ادبیات و شیوه نگارش آن با حال و هوای جامعه و نیازهای معنوی آن دوران همخوانی داشته و مطابق معیارهای حوزوی است و نویسندگان آن سعی داشتند که مجموعه ای کاربردی و مستند در اختیار خوانندگان خود قرار دهند. آثاری چون «تسهیل الدواء والدعاء لتحصیل الشفاء ودفع المرض بالدعاء»^{۲۸} نگاشته محمد عبدالمطلب بن غیاث الدین محمد اردوبادی (د: قرن ۱۳ ق. ۰)، «جامع الدعوات المنجی من المهلكات» نگاشته محمدرضا بن اسماعیل موسوی شیرازی (د: ۱۳۰۲ ق. ۰)^{۲۹} «منهاج العارفين

۱۳. ما در این مقاله صرفاً به اولین چاپهای این نوع از کتب اشاره می نمایم.

۱۴. تهران: چاپخانه علمی، وزیری، ۶۰۰ ص.، ۱۳۳۸ ق.

۱۵. تبریز: چاپخانه اسدآقا، رقی، ۴۵۲ ص.، ۱۳۱۸ ق.

۱۶. تهران: چاپخانه شرقی، وزیری، ۴۰ ص.، ۱۳۲۳ ق.

۱۷. تبریز: چاپخانه مشهدی عبدالله، خشتی، ۲۶۰ ص.، ۱۲۷۴ ق.

۱۸. تهران: چاپخانه سید مرتضی باسمة چی طهرانی، ۱۰ ص.، ۱۳۱۴ ق.

۱۹. تهران: چاپخانه مشهدی اسدآقا، جیبی، ۱۳۱۴ ق.

۲۰. تهران: بی جا، ۱۱۲ ص.، رحلی، ۱۳۱۵ ق.

۲۱. تهران: بی جا، ۳۰۵ ص.، جیبی، ۱۳۱۷ ق.

۲۲. تهران: بی جا، ۱۰۷ ص.، جیبی، ۱۲۹۶ ق.

۲۳. تهران: بی جا، ۳۵۸ ص.، رحلی، ۱۲۴۴ ق.

۲۴. تهران: بی جا، ۲۸۶ ص.، جیبی، ۱۲۶۲ ق.

۲۵. تبریز: چاپخانه محمدعلی میناکار، ۳۸۳ ص.، وزیری، ۱۲۶۱ ق.

۲۶. تهران: چاپخانه سیدمرتضی باسمة چی طهرانی، ۱۵۰ ص.، خشتی، ۱۳۲۶ ق.

۲۷. تهران: بی جا، ۱۲۶۹ ق.

۲۸. تهران: چاپخانه الله قلی خان، رحلی، ۱۲۷۳ ق.

۲۹. تهران: بی جا، خشتی، ۱۲۷۷ ق.

و معراج العابدین^{۳۰} محمدحسن بن محمدعسگر عسگری (د: قرن ۱۳ ق.)، «وسيله الزائرین»^{۳۱} محمدرفیع بن علی اصغر نظام العلمای تبریزی (د: ۱۳۲۶ ق.)، «انيس الزائرین في أسرار المحبین وضیاء قلوب العارفين»^{۳۲} نگاشته محمدتقی بن محمدباقر آقاجفی (د: ۱۳۳۲ ق.)، «عروة المتینة في آداب المدينة»^{۳۳} نگاشته محمدصادق بن ابوالحسن مدرس تهرانی (د: ۱۳۱۲ ق.)، «ذخيرة العباد لیوم المعاد»^{۳۴} تألیف محمدحسین بن علی اکبر شریعتمدار تبریزی (د: ۱۳۳۱ ق.) را می‌توان در زمره این شکل از کتب دعای آن دوران به شمار آورد. که البته هیچکدام توفیق آنچنانی کسب نکرده و نتوانستند در میان مردم آن جایگاه و رتبه‌ای که کتاب «زادالمعاد» علامه مجلسی دارد را پیدا نمایند.

بخش سوم، انتشار کتب به اصطلاح بازاری در موضوع دعا است. کتابهایی که گردآورندگان آنها سره و ناسره درهم آمیخته و مجموعه‌ای مشتمل از دعاها و زیارتنامه‌ها، احراز و ... تدوین می‌نمودند. عمده هدف از انتشار این قبیل آثار منافع مادی ناشران بوده است. چرا که اولاً ناشران بابت نگارش چنین اثری حق التألیف به صاحب اثر پرداخت نمی‌نمودند، و در بسیاری از موارد تدوین این آثار یا توسط کاتب و یا توسط خودشان انجام می‌گرفت، ثانیاً به جهت کم حجم بودن، تولید آنها به سرعت و البته با کیفیت پایین و کم هزینه انجام می‌شد، ثالثاً به جهت پائین بودن قیمت تمام شده و حجم کم آن - که عمدتاً در قطع جیبی بوده - عوام به خرید این قبیل آثار تمایل بیشتری داشتند. از همین باب است که این کتابها غالباً نام نویسنده بر صفحه عنوان نداشته و یا اگر دارند، نویسندگان آنها شناخته شده نیست و از طرفی ناشران آنها نیز بیشتر ناشران دست چندی و گمنام است. از جمله این کتابها می‌توان به «مجموعه الأدعیه»^{۳۵}، «جامع الدعوات»^{۳۶}، «منتخب الختوم»^{۳۷}، «نخبه الدعوات الحیدریه»^{۳۸}، «نخبه الادعیه»^{۳۹}، «منتخب الزیارات»^{۴۰}، «منتخب الدعوات»^{۴۱}، «ممتاز الدعوات فی الأدعیه المتفرقات»^{۴۲}، «کتاب دعا»^{۴۳}، «شعائر الأبرار فی الأدعیه والأذکار»^{۴۴} و ... اشاره نمود.

پروژه‌های علمی و مطالعات فرهنگی

مجله جامع علوم انسانی

۳۰. تهران: بی‌جا، ۱۲۶۰ ق.
۳۱. تبریز: چاپخانه حاج احمدآقا، ۷۱ ص.، خشتی، ۱۳۲۴ ق.
۳۲. ایران: بی‌جا، خشتی، ۱۲۹۶ ق.
۳۳. تهران: بی‌جا، جیبی، ۱۳۱۷ ق.
۳۴. اصفهان: چاپخانه گلپه‌ار، ۳۵۶ ص.، جیبی، ۱۳۱۳ ق.
۳۵. ایران: چاپخانه کربلایی زین العابدین، بیاضی، ۱۲۷۵ ق.
۳۶. تهران: بی‌جا، جیبی، ۱۲۹۸ ق.
۳۷. شکرالله بن لطف‌الله لواسانی سینکی. تهران: بی‌جا، ۱۸۱ ص.، رقی، ۱۲۸۷ ق.
۳۸. احمد یزدی. ایران: بی‌جا، جیبی، ۱۲۸۲ ق.
۳۹. ایران: بی‌جا، ۶۴ ص.، جیبی، ۱۳۲۸ ق.
۴۰. ایران: بی‌جا، خشتی، ۱۳۱۶ ق.
۴۱. محمدعلی علوی فاطمی. تهران: بی‌جا، ۳۹۹ ص.، خشتی، ۱۳۰۴ ق.
۴۲. تبریز: چاپخانه اسدآقا، ۱۹۲ ص.، جیبی، ۱۳۱۹ ق.
۴۳. تهران: چاپخانه حاجی عبدالرحیم، ۷۷ ص.، جیبی، ۱۳۳۸ ق.
۴۴. شیراز: چاپخانه ایالتی، ۱۱۷ ص.، جیبی، ۱۳۳۳ ق.

چاپ سنگی صحیفه سجادیه

صنعت چاپ سنگی امکان فوق العاده‌ای برای انتشار سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر کتاب در شبه قاره و صد البته ایران محسوب می‌شد و از این رو بعد از این تاریخ شاهد انتشار پی در پی کتاب در شهرهای مختلف ایران بالاخص تبریز و تهران هستیم. بعد از ورود صنعت چاپ سنگی به ایران، اولین بار با استفاده از این تکنیک، چاپ کتاب «قرآن» به تاریخ ۲۵ رمضان سال ۱۲۴۹ قمری در شهر تبریز به پایان می‌رسد. ۱۵^{۴۵} ماه بعد نیز یعنی به تاریخ غره ذی حجه سال ۱۲۵۱ قمری دومین کتابی که با این تکنیک در شهر تبریز چاپ می‌گردد کتاب «زاد المعاد» علامه مجلسی است.

صحیفه سجادیه در دوره صفوی و بعد از آن همواره مورد توجه علما، روحانیون و عموم مردم بوده است و استنساخ پرشمار آن تا پیش از ورود صنعت چاپ به ایران گواه همین ادعاست. با ورود صنعت چاپ در ایران و بعد از گذشت حدود ۳۰ سال شاهد آغاز تکثیر این کتاب ارزشمند و انتشار ترجمه‌ها، تکمله‌ها، شروح و حواشی این کتاب هستیم.

چاپ و انتشار صحیفه سجادیه در دوره قاجار معلول عوامل متعددی است که قطعاً برای شناسایی و معرفی آن نیاز به تحقیق و تفحص فراوان در میان متون دینی، نحله‌های فکری و تربیتی دینی و اجتماعی پیش از قاجار و قاجار هستیم، اما شاید بتوان گفت که مهمترین آن دلایل، تلاش برای اتصال مردم به منبع فیض از زبان اهل بیت علیهم السلام است، و بعید نیست که چاپ و انتشار کتاب «الصحيفة العلوية والتحفة المرتضوية» سماهیجی (د: ۱۱۳۵ ق.) که در بردارنده ۱۵۶ دعا از امیرالمؤمنین علیه السلام است و قریب به ۲۰ بار در همین دوران چاپ و انتشار یافته، به همین دلیل باشد.

انتشار صحیفه سجادیه به عنوان مجموعه‌ای مستند با مضامین عرفانی و معنوی بالا از امام چهارم علیه السلام و آثار شاخص قدما و معاصرین در دوره قاجار، نشان دهنده تلاش جامعه دینی نخبگانی برای مأنوس کردن هرچه بیشتر مردم با طریقه درست دعا، زیارت و توسل به بارگاه الهی و درگاه ائمه معصومین علیهم السلام، بدور از خرافه است.

به هر روی اولین اطلاعی که از چاپ کتاب صحیفه سجادیه داریم،^{۴۶} انتشار این کتاب در شهر کلکته هندوستان به سال ۱۲۴۸ قمری است.^{۴۷} آغازی پیش از هر شهر و یا کشوری مسلمانی در جهان که استمرار قابل توجهی نیز در این جغرافیا در پی دارد. ما طی قرن ۱۳ و ۱۴ قمری شاهد هستیم که شبه قاره مأوای خوبی برای انتشار این کتاب، ترجمه و شروحش بوده است. چاپ ترجمه صحیفه به زبان

۴۵. تاریخ چاپ سنگی اصفهان: ۷۵.

۴۶. پیش از این مقاله‌ای با نام «معرفی چاپ سنگی از صحیفه سجادیه» که در کتاب «پژوهشنامه صحیفه» به سال ۱۳۹۰ ش. توسط انتشارات دلیل ما در قم منتشر شده، ضمن معرفی یکی از چاپهای سنگی صحیفه سجادیه اجمالا ۲۱ چاپ از صحیفه سجادیه البته تا سال ۱۳۶۷ قمری معرفی گردید.

۴۷. معجم المطبوعات العربیه: ۱۸۱

فارسی، اردو، سندی، گجراتی و شروع این کتاب و همچنین انتشار اولین تکمله صحیفه یعنی «الصحيفة السجادية الثانية» شیخ حرعاملی (۱۰۳۳-۱۱۰۴ ق.) گواه اهتمام جدی شیعیان شبه قاره به بسط و گسترش این کتاب ارزشمند در این جغرافیای پهناور است.

اهتمامی که در کشورهای اسلامی شیعه مانند عراق به چشم نمی خورد. البته بسیار دیرتر در مصر شاهد انتشار «الصحيفة الثانية السجادية» شیخ حرعاملی (د: ۱۱۰۴ ق.) به سال ۱۳۲۲ قمری و یا در دمشق شاهد انتشار تکمله دیگری از صحیفه سجادیه با نام «الصحيفة الخامسة» به اهتمام محسن امین (د: ۱۳۷۱ ق.) به سال ۱۳۳۰ قمری هستیم. اما تنها اطلاعی که از اولین چاپ صحیفه سجادیه در کشور عراق داریم، انتشار این کتاب به سال ۱۳۵۲ قمری به شیوه چاپ سنگی توسط مطبعة العلوية است.^{۴۸} لذا می توان به صراحت اعلام نمود که جزایران هیچ کشوری، مانند هندوستان تا به این حد در انتشار صحیفه جدی نبوده است.

در ایران برای اولین بار صحیفه سجادیه به سال ۱۲۶۲ قمری در شهر تبریز به همراه ترجمه اش چاپ و انتشار می یابد. کاتب این نسخه یعنی محمدحسین بن میرزا محمد تبریزی (قرن ۱۳ ق.) همان کاتبی است که اولین قرآن چاپ سنگی و دو چاپ زادالمعاد منتشره به سال ۱۲۵۱ قمری و ۱۲۵۸ قمری را در شهر تبریز کتابت نموده است. وی کتابت اولین چاپ سنگی صحیفه سجادیه را در جمادی الاولی ۱۲۶۲ قمری به اتمام می رساند. این صحیفه به خط نسخ معرب نگاشته شده و با جدول کشی و خطوط بین سطور همراه با ترجمه صحیفه سجادیه به خط نستعلیق تحریری بین سطور کتابت شده است.

صحیفه حاضر همان روایت مشهور صحیفه یعنی روایت متوکل بن هارون مشتمل بر ۵۴ دعا و همچنین در انتها شاهد ملحقات صحیفه، با عبارت «مما الحق ببعض نسخ الصحیفه...» هستیم. متأسفانه مترجم این چاپ از صحیفه نامشخص است. اما با توجه به دأب ناشران آن روزگار این احتمال می رود که کتابت این چاپ از روی نسخه خطی که به نظر مصحح، کاتب و یا ناشر آن نسخه خوبی می آمده انجام شده است، که احتمالاً آن نسخه مترجم نیز بوده و ترجمه چاپ شده نیز از همان نسخه برداشت شده است. عدم وجود حواشی تصحیحی و یا توضیحی در این نسخه این احتمالاً را قوی ترمی نماید که چاپ حاضر بر مبنای استنساخ از تک نسخه صورت گرفته است. شیوه ای که از ابتدای ورود صنعت چاپ مورد استفاده بسیاری از چاپخانه داران و کاتبان بود. اما با گسترش صنعت چاپ، استفاده از متدهای تصحیحی سنتی و غربی شایع گردید و کم کم شاهد ظهور نسخه های چاپ شده ای هستیم که اصطلاحاً مصحح هستند و در انتشار آنها از یک یا چند نسخه بدل استفاده شده است. هرچند در بسیاری از این نسخه ها ما اعلان و یا اشاره ای مربوط به نسخ مورد استفاده را نمی بینیم،^{۴۹} اما در حواشی

۴۸. معجم المطبوعات النجفیه: ۲۳۰

۴۹. از جمله کتابهای چاپ سنگی که با توجه به توضیحات مصحح می دانیم که از چه نسخه ای استفاده کرده و این نسخه در حال حاضر در کتابخانه آستان قدس رضوی موجود است کتاب «العمده» ابن بطریق است. جهت اطلاع بیشتر در این خصوص

این قبیل نسخه‌ها علائم تصحیحی به وفور قابل مشاهده هست.

از باب نمونه در صحیفه منتشره به سال ۱۲۷۷ قمری کم و بیش رموز (خ ل)، (س)، (خ)، (ص) و ... در جای جای این کتاب دیده می‌شود بدون آنکه در ابتدا و یا انتهای کتاب نامی از مصحح آمده و یا کاتب به استفاده از نسخه‌های مختلف اشاره بکند.

اما در نسخه منتشره به سال ۱۲۸۷ قمری هرچند اسمی از مصحح نیست اما کاتب بیان داشته که در این تصحیح به نسخه‌های خطی متعدد مراجعه نموده است. در این چاپ نیز اختلاف نسخه‌ها در برخی از صفحات با رمز (ن خ) (خ) مشخص گردیده است. در صفحه پایانی این صحیفه چنین آمده است: «صحیفه کامله من کلام سید الساجدین امام زین العابدین علیه السلام، چون بسیار نسخه چاپ خورده شده بود اما نسخه صحیح میانه آنها نبود لهذا این نسخه را از نسخه قلمی استکتاب و با نسخه‌های متعدد بدقت تمام مقابله نمودم قره الی الله انا العبد الاثم الجانی محمد تقی الگلپایگانی ۱۲۸۷»

در پایان شرح صحیفه سجادیه موسوم به «ریاض السالکین» که در سال ۱۲۷۱ قمری چاپ و انتشار یافته نیز تأکید شده که این نسخه با نسخه‌های معتبر مقابله شده است

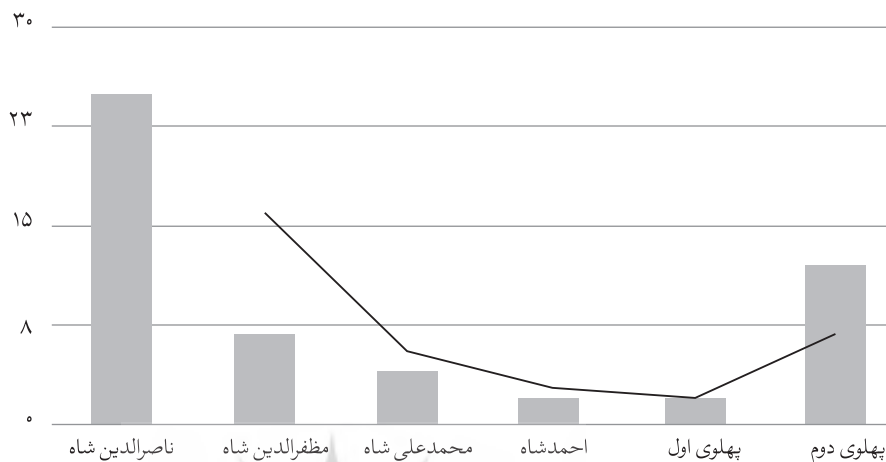
ناگفته نماند که انتشار نسخه‌ای پیراسته و صحیح از یک طرف آرزوی ناشران و مصححان و کاتبان در آن دوره بوده و از طرفی دیگر در برخی مواقع چنین عنوانی بازار گرمی برای فروش هرچه بیشترین کتاب و البته بسیاری دیگر از متون قدیمی منتشره در دوره قاجار محسوب می‌گردیده و ناشران سعی می‌کردند به همین شیوه و با همین ادعا اقدام به چاپ و انتشار این کتاب پرمخاطب نمایند.

نگاهی آماری به چاپهای صحیفه سجادیه

در مجموع متن صحیفه سجادیه در ایران و خارج از ایران بیش از ۷۰ بار چاپ و انتشار پیدا می‌کند، که از این تعداد ۳۸ بار در دوره قاجار و ۱۴ بار نیز در دوره پهلوی منتشر می‌شود. بیشترین تعداد انتشار صحیفه مربوط به دوره ناصری است، که با توجه به نوپایی صنعت چاپ در این دوره آمار قابل توجهی است. ناگفته نماند که انتشار صحیفه سجادیه در شبه قاره بیش از ۱۷ بار صورت گرفته که قابل تأمل است، و چرایی این اتفاق نیاز به بررسی بیشتر و صد البته نگارشی مستقل دارد.

اولین شرح چاپ شده از صحیفه سجادیه کتاب «ریاض السالکین فی شرح الصحیفه سید الساجدین» نگاشته علی خان بن احمد بن محمد مدنی دشتکی (۱۰۵۲-۱۱۲۰ ق.م) است. این شرح در سال ۱۲۷۱ قمری در تهران چاپ و انتشار یافته و پس از آن دوبار در سالهای ۱۲۸۲ قمری، ۱۳۳۴ قمری مجدداً چاپ و انتشار می‌یابد. این کتاب شرحی معروف و مبسوط است که پیش از ظهور صنعت

چاپ نیز بسیار محل توجه و مراجعه بوده و تاکنون بیش از یکصد نسخه خطی از این کتاب شناسایی شده است.^{۵۰}

نمودار انتشار صحیفه سجادیه به تفکیک دوره‌های پادشاهی در ایران

شروع «نور الانوار فی شرح صحیفه السجادیة» تألیف نعمه الله بن عبدالله بن محمد موسوی جزایری (۱۰۵۰ - ۱۱۱۲ ق.) و «لوامع الانوار العرشیه فی شرح الصحیفه الکامله السجادیة» نگاشته محمدباقر بن محمد ملاباشی شیرازی (؟ - ۱۲۴۰ ق.) نیز از جمله شروع صحیفه سجادیه هستند که در دوره قاجار هر کدام دوبار چاپ و انتشار می‌یابند و ما در مجموع شاهد انتشار ۱۶ چاپ از شروح مختلف صحیفه سجادیه طی دوره قاجار و پهلوی هستیم. که البته بیشترین تعداد انتشار مربوط به دوره قاجار است.

انتشار تکمله‌های صحیفه سجادیه در دوره قاجار قابل توجه است. انتشار کتابهای «الصحیفه السجادیة» الثانیة تألیف محمد بن حسن بن علی حرعاملی (۱۰۳۳ - ۱۱۰۴ ق.)، «الصحیفه السجادیة الثالثة» تألیف عبدالله بن عیسی بیگ بن محمد صالح افندی (۱۰۶۶ - ۱۱۳۰ ق.)، «الصحیفه الرابعة السجادیة» تألیف حسین بن محمد تقی نوری طبرسی (۱۲۵۴ - ۱۳۲۰ ق.) و «الصحیفه الخامسة السجادیة» تألیف سید محسن امین (۱۲۸۴ - ۱۳۷۱ ق.) در این دوره نشان جدیت و اهتمام فراوان علمای آن دوران به مجموع ادعیه رسیده از آن حضرت جهت استفاده معنوی بوده است. هر چند برخی از این تکمله‌ها مانند صحیفه سجادیه خامسه در ایران چاپ نشده و یا برخی مانند صحیفه سجادیه ثانیه در غیر ایران هم منتشر شده‌اند.

ترجمه‌های صحیفه

از انتشار اولین صحیفه سجادیه در سال ۱۲۶۲ قمری چاپ این کتاب همراه ترجمه زیرنویس، رویه‌ای

معمول در میان ناشران دوره قاجار بوده است. هرچند گاهی اوقات که صحیفه سجادیه بعنوان حاشیه در برخی از کتابها چون «زاد المعاد» علامه مجلسی، «الصحیفه العلویه» سماهیچی و یا «منهاج العارفین و معراج العابدین» عسگری چاپ و انتشار پیدا نموده است، به جهت شکل صفحه آرایی و کمبود فضا، کاتب ناگزیر تنها متن صحیفه را کتابت نموده است. البته چنین موقعیت‌هایی استثنائاتی نیز دارد، چنانچه در چاپ صحیفه سجادیه منتشره به سال ۱۳۱۱ قمری در اصفهان و چاپ ۱۳۱۹ قمری - که از روی همین چاپ صورت گرفته - صحیفه سجادیه در حاشیه نیز با ترجمه زیرنویس کتابت گردیده است.

متأسفانه از اولین ترجمه تا آخرین ترجمه شناسایی شده در این فهرست، مترجم اکثر ترجمه‌های منتشره در ایران دوره قاجار ناشناخته است و در اغلب آنها هیچ اشاره‌ای به نام مترجم نشده است. تنها مترجمی که نام و مشخصات آن ذکر گردیده، محمدحسین بن علی اکبر شریعتمدار تبریزی (؟- ۱۳۳۱ ق.) است، که صحیفه سجادیه چاپ ۱۳۱۵ قمری را ترجمه نموده است و این نسخه به امر علی بن حسن موثق‌الملک چاپ و انتشار یافته و وقف عام گردیده است.

شریعتمدار تبریزی از مترجمان و مصححان شناخته شده دوران خود است و آثار مختلفی چون «اللثالی العلیة فی ترجمة جواهر السنية فی الاحادیث القدسی»^{۵۱}، «وسائل المحبین فی ترجمه خصایص الحسین»^{۵۲}، «انوار السعادة فی ترجمه اسرار الشهادة»^{۵۳} را ترجمه و انتشار داده است و همچنین کتابهای متعددی به اهتمام او تصحیح و انتشار یافته است.^{۵۴}

با نگاه اجمالی به ترجمه‌های منتشره در چاپهای صحیفه سجادیه، شاهد تفاوت‌های هستیم و البته این احتمال داده می‌شود که این ترجمه‌ها از روی نسخه‌های خطی مورد استفاده کاتبان و یا مصححین استنساخ شده است و با توجه به استفاده از نسخه‌های خطی مختلف در چاپهای گوناگون طبیعتاً ترجمه‌ها نیز توسط افراد مختلفی صورت گرفته است. برای آشنایی اجمالی با این تفاوت‌ها، چند نمونه از ترجمه‌های منتشره در بازه‌های زمانی مختلف از دعای اول صحیفه سجادیه را با ذکر سال نشر مرور می‌کنیم:

الحمد لله الأول بلا أول كان قبله والآخر بلا آخر يكون بعده الذی قصرت عن رؤيته ابصار الناظرین

۵۱. تبریز: چاپخانه اسداقا، ۳۱۸ ص. ۰۰، وزیر، ۱۳۰۶ ق.

۵۲. تهران: بی‌جا، ۵۰۵ ص. ۰۰، وزیر، ۱۳۰۸ ق.

۵۳. تبریز: بی‌جا، ۶۸۱ ص. ۰۰، رحلی، ۱۳۱۲ ق.

۵۴. به نظر می‌رسد که وی از معتمدین میرزا موثق‌الدوله خوانسالار نیز بوده است، چنانکه در مرآت الوقایع مظفری آمده است که به صوابدید میرزا محمدحسین شریعتمدار تبریزی موثق‌الدوله خوانسالار مکتبی در طهران با نام مکتب احسانی ایجاد می‌کند. رجوع کنید به: مرآت الوقایع مظفری. عبدالحسین سپهر. مصحح: عبدالحسین نوایی. تهران: مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۸۶ ش. ۰۰، ج ۱، ص. ۲۵۱.

سال چاپ	متن ترجمه
۱۲۶۲	سپاس مرخدا را که اول همه اوست بی آنکه اولی باشد پیش از آن و آخر همه اوست بی آنکه آخری باشد پس از آن، آنکسی که کوتاهی کرده است از دیدن او چشمهای نگاه‌کنندگان
۱۲۷۷	سپاس مرخدا را که اول است بی آنکه اول باشد پیش از او و آخر بی آنکه آخر بوده باشد بعد از او که کوتاهی کرده است از دیدن او چشمهای بینندگان
۱۲۸۷	سپاس مرخدا را اول بلا اول بود از پیش و آخر بلا آخر بود از پس، آنخدائیکه کوتاه شد از دیدن او چشمهای بینندگان
۱۳۱۱	سپاس مرخدا را که اول همه است، بی آنکه اولی بوده باشد پیش از او، و آخرست بی آنکه آخری باشد پس از او، آنکسیکه کوتاهی کرده است از دیدن او چشمهای نگاه‌کنندگان
۱۳۱۵	سپاس مرخدا را که اول همه است بی آنکه اولی باشد پیش از او و آخر همه است بی آنکه آخر باشد پس از او، آنکسی که کوتاهی کرده است از دیدن او چشمهای نگاه‌کنندگان

روایتهای صحیفه‌های چاپی

چنانچه می‌دانیم تمامی روایتهای صحیفه سجادیه به عمیر بن متوکل ختم می‌گردد، که او از پدرش و پدر وی نیز از یحیی بن زید و امام صادق (ع) صحیفه را نقل می‌نمایند. اما روایت صحیفه از عمیر توسط چند نفر نقل می‌گردد که عبارتند از:

۱- روایت ابن اعلم

۲- روایت ابن مالک

۳- روایت ابن مطهر

۴- روایت ابن اشکیب

روایت مشهور و در دسترس صحیفه سجادیه تالیفی از روایت ابن اعلم و ابن مطهر است که در آغاز بسیاری از صحیفه‌های سجادیه، بهاء الشرف از علمای قرن ۶ هجری قمری، صحیفه را از اساتید خود روایت می‌کند تا اینکه سند در آخر به ابن اعلم منتهی شود.^{۵۵}

با بررسی آنچه از صحیفه‌های سجادیه منتشره به شیوه چاپ سنگی در بازه زمانی مورد نظر در دسترس من قرار گرفته، مشخص می‌گردد که همگی این چاپها برگرفته از همان روایت مشهور است. البته پژوهشگران می‌دانند که روایتهای دیگر صحیفه یعنی روایت ابن مطهر،^{۵۶} ابن مالک و ابن اشکیب

۵۵. دراسة حول الصحیفة: ۲۰.

۵۶. از این روایت تنها یک نسخه به شماره ۳۶۸۵ در کتابخانه مرعشی موجود است که تاریخ آن ۶۹۵ق. است. رجوع کنید به: فهرست کتابهای خطی کتابخانه آیت الله مرعشی: ۸۱/۱۰.

بسیار کم نسخه و دور از دسترس بوده‌اند و تا همین اواخر اطلاعی از نسخ خطی بجای مانده از این روایتها در دسترس نبود.^{۵۷}

در میان نسخه‌های چاپ شده صحیفه سجادیه که مرور شده است، تنها در نسخه منتشره در سال ۱۲۸۳ قمری در ابتدای نسخه و در حاشیه اشاره‌ای به روایت شیخ طوسی گردیده که البته طریقه روایت شیخ طوسی از ابن غضائری، از محمد بن عبدالله شیبانی، از جعفر بن محمد حسنی، از عبدالله بن عمرزیات، از علی بن نعمان اعلم، از عمیر بن متوکل، از متوکل بن هارون می‌باشد.^{۵۸}

در این حاشیه آمده است:

«بخط محمد بن ادریس الحلی حدثنا الشيخ الاجل السيد الامام السعيد ابوعلی الحسن بن محمد بن الحسن الطوسی ادام الله تاييده في شهر جمای الاخره من سنه احدى عشره و خمسمه قال اخبرنا الشيخ الجليل ابو جعفر محمد بن الحسن الطوسی قال اخبره الحسين بن عبیدالله الغضائری قال حدثنا ابو الفضل محمد بن عبیدالله بن المطلب الشیبانی فی شهر سنه خمس و ثمانین و ثلاثمائه قال حدثنا الشريف

ابو عبدالله جعفر بن محمد بن محمد بن الحسن الخ»

۵۷. روایت ابن اشکب، در سال ۱۳۸۳ ش. به اهتمام دوست عزیز و فرزانه ام جناب حجه الاسلام والمسلمین سید احمد سجادی ادام الله توفیقاته بر اساس نسخه خطی کتابخانه شخصی مرحوم حضرت آیت الله روضائی تصحیح و توسط مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان چاپ و انتشار پیدا نمود.

روایت ابن مالک نیز که قدیمی‌ترین نسخه خطی بجای مانده از صحیفه سجادیه که در سال ۴۱۶ قمری کتابت شده و این نسخه سالها مفقود بود تا آنکه در طرح توسعه حرم مطهر امام هشتم علیه السلام در زیر یکی از ستونهای آن حرم مطهر صندوقی پیدا شد که حاوی نسخه‌های خطی بود که تقریباً همگی مربوط به قرن ۵ هجری قمری بوده و از جمله آنها همین صحیفه سجادیه است. این صحیفه در سال ۱۳۷۱ ش. به اهتمام مرحوم حجه الاسلام والمسلمین کاظم مدیرشانه‌چی تصحیح در سال ۱۳۷۱ ش. توسط بنیاد پژوهشهای آستان قدس رضوی انتشار می‌یابد. البته بعدها نسخه دیگری از این صحیفه در کتابخانه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیدا می‌شود که استاد عزیز و پژوهشگر فرهیخته سید محمد جواد حسینی جلالی این نسخه را تصحیح و به سال ۱۳۸۰ ش. توسط انتشارات دلیل ما انتشار می‌یابد.

۵۸. رجال الطوسی: ۴۸۵.

اهمیت چاپهای کهن صحیفه

در باب اهمیت بررسی و اهتمام به شناسایی، نگاهداری و استفاده از کتابهای چاپ سنگی و سربی منتشره در دوره قاجار و حتی پهلوی سخن بسیار است که مجال خود را می‌طلب، اما اجمالاً در خصوص صحیفه سجادیه دقت نظر در چند نکته لازم است. اول آنکه بسیاری از چاپهای صحیفه سجادیه، حواشی، تکمله‌ها و شروح آن به همت عالمان و مصححان خوش ذوق با استفاده از نسخه‌های خطی موثق و نفیس روانه چاپخانه‌ها گردیده است، نسخه‌های خطی که هیچ بعید نیست که دیگر از آنها خبری در میان نباشد. از باب نمونه در صفحه عنوان کتاب «نور الانوار فی شرح صحیفه السجادیه» نگاشته سید نعمت الله جزایری (۱۱۱۲ ق.) که به سال ۱۳۱۷ قمری چاپ و منتشر شده، شیخ عبدالعلی بن آقامحمد بسطامی مصحح کتاب بیان داشته که چاپ حاضر از روی نسخه به خط مؤلف کتابت شده است:

«... فوجده فی المشهد المطهر الغروی عند بعض الساده من احفاد المؤلف بخطه ره فانتسخ منه حافظا لواعد النسخ والنصحیح» انتشار این شرح به تنهایی صورت نمی‌گیرد و در حاشیه این چاپ تعلیقات محقق داماد بر صحیفه سجادیه و شرح و جیزه‌ای از فیض کاشانی بر صحیفه و کتاب حدیقه الهالیه شیخ بهایی را نیز افزوده می‌گردد.

دوم آنکه آشنایی با ترجمه‌های صحیفه سجادیه در دوره قاجار الزاماً منوط به دسترسی به چاپهای سنگی این کتاب است چرا که بخش قابل توجهی از ترجمه‌های این دوره استنساخ نشده بلکه چاپ گردیده است.

سومین نکته آنکه شناسایی و بررسی چاپهای منتشر صحیفه سجادیه در دوره قاجار از باب بررسی سیر تطور کتب ادعیه در این دوره حائز اهمیت است، و نگاهی جامع به سنت دعایی مردم دوره قاجار بدون بررسی کتابهای چاپ سنگی آن دوران بالأخص صحیفه سجادیه غیرممکن خواهد بود.

نکته آخر آنکه در بسیاری از چاپهای صحیفه سجادیه شاهد حواشی توضیحی و لغوی هستیم که بررسی آنها و حتی تجمیع آنها کمک قابل توجهی به فهم هرچه بیشتر این کتاب ارزشمند خواهد نمود.

شیوه پژوهش

بخشی از پژوهش حاضر برگرفته از کتاب فهرستگان کتابهای چاپ سنگی است، که طی بیش از ده سال گذشته با مراجعه به منابع مختلف کتابشناسی و با مراجعه مستقیم به مخازن بیش از یکصد کتابخانه مختلف در جای جای کشور و حتی خارج از کشور و رؤیت اصل و یا تصاویر کتابها در حال تهیه و آماده‌سازی است.

عنوان نمودن این دو نکته ضروری است که اولاً هنوز مخازن کتابهای چاپ سنگی و سربی

کتابخانه‌های بسیاری در داخل و خارج از ایران فهرست نویسی نگردیده و یا فهرست خوبی از آنها ارائه نشده است. نکته دوم آنکه صحیفه سجادیه کتابی با موضوع ادعیه بوده و چه بسا بسیاری از علما، طلاب و مؤمنین که سواد خواندن این کتاب را داشتند مانند قرآن که در طول سال حداقل یکبار ختمش انجام میشد این کتاب نیز مورد مطالعه و بهره‌برداری علمی و معنوی قرار می‌گرفته است. لذا بسیاری از نسخه‌ها و چاپهای این کتاب در طول سالیان و در گذر زمان پاره، مخدوش و از بین رفته‌اند و امروزه با کمال تأسف نسخه‌ای از آنها در دست ما نیست.

در مقاله حاضر صرفاً به چاپهای صحیفه سجادیه، ترجمه‌ها، شروع و تکمله‌هایی پرداختیم که از آغازین چاپ صحیفه سجادیه به سال ۱۲۴۸ قمری در دوره قاجار تا آخرین نسخه شناسایی شده در سال ۱۳۵۷ شمسی در دوره پهلوی در داخل و خارج ایران چاپ و انتشار پیدا نموده‌اند. عمده این چاپها با تکنیک چاپ سنگی منتشر شده‌اند اما در مواردی نیز که شیوه چاپ حرفی بوده است در مشخصات چاپ به آن اشاره شده است. همچنین به زبان کتابها در جلوی عناوین آنها داخل پرانتز اشاره شده است. شیوه کتابشناسی و مستندسازی و... همان شیوه‌ای است که در مقدمه کتاب تاریخ چاپ سنگی اصفهان و دیگر فهرس منتشره از بنده اشاره شده است.

نگارش مقاله حاضر به توصیه و تشویق دوست و استاد ارجمندم جناب حجه الاسلام والمسلمین ابوالفضل حافظیان بابلی ادام الله توفیقاته در تاریخ ۲۵ رجب المرجب سال ۱۴۴۱ قمری مصادف با اول فروردین سال ۱۳۹۹ شمسی آغاز گردید و بحمد الله والمنة، در پنجم شعبان سال ۱۴۴۱ قمری برابر با ۱۱ فروردین ۱۳۹۹ شمسی، مصادف با ولادت با سعادت امام چهارم حضرت زین العابدین علیه السلام تمام گردید. در روزهایی که ویروس کرونا جهان را فرا گرفته و مرگی خاموش و آرام، بندگان خدا را در آغوش می‌گیرد. امیدوارم که سایه محبت خداوند جهان بگسترند و آرامش بر زمین بازگردد.

لیست کتابخانه‌های بررسی شده و اختصارات آنها در فهرست

مکان	نام کتابخانه	اختصار
قم	کتابخانه آستانه حضرت معصومه (س)	آستانه
مشهد	کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی (ع)	آستان قدس
قم	مجموعه شخصی آیت الله بروجردی (ره)	آیت الله بروجردی
اصفهان	کتابخانه ابن مسکویه	ابن مسکویه
قم	کتابخانه دانشگاه ادیان و مذاهب	ادیان و مذاهب
قم	کتابخانه	ارموی
تهران	کتابخانه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی	انجمن مفاخر

مکان	نام کتابخانه	اختصار
تبریز	کتابخانه عمومی تربیت	تربیت
قم	کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و ایران	تاریخ اسلامی
بنارس (هندوستان)	کتابخانه جامعه جوادیه	جامعه جوادیه
تهران	کتابخانه مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی	دائرة المعارف
تهران	کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی	دانشکده ادبیات
تهران	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران	دانشگاه تهران
کرمانشاه	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد شهید مطهری دانشگاه رازی	دانشگاه رازی
شیکاگو (آمریکا)	کتابخانه دانشگاه شیکاگو	دانشگاه شیکاگو
ریاض (عربستان)	کتابخانه دانشگاه ملک سعود	دانشگاه ملک سعود
قم	کتابخانه دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم	دفتر تبلیغات
تهران	کتابخانه سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی	سازمان مدارک
تهران	کتابخانه مدرسه عالی شهید مطهری (ره)	سپهسالار
شیراز	کتابخانه و مرکز پژوهش شاهچراغ	شاهچراغ
اصفهان	کتابخانه مرکزی شهرداری اصفهان	شهرداری اصفهان
شهری	کتابخانه آستان حضرت عبدالعظیم (ع)	عبدالعظیم
قم	کتابخانه عمومی آیت الله حائری (ره)	فیضیه
اسلام‌آباد (پاکستان)	کتابخانه گنج بخش مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان	گنج بخش
تهران	کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی	مجلس
قم	کتابخانه محقق طباطبایی	محقق طباطبایی
قم	کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله مرعشی (ره)	مرعشی
قم	کتابخانه حضرت آیت الله بروجردی (ره)	مسجد اعظم
مونترال (کانادا)	کتابخانه دانشگاه مک گیل	مک گیل
تهران	موسسه کتابخانه و موزه ملک	ملک
تهران	سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران	ملی
تهران	کتابخانه شخصی اصغر مهدوی	مهدوی
خوانسار	حوزه علمیه حضرت ولی عصر (عج)	ولی عصر (عج)

• متن •

(۱)

الصحيفة الكاملة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کلکته: بی چا، ۲۲۴ ص.، ۱۲۴۸ ق.

[معجم المطبوعات العربية في شبه القارة: ۱۸۱]

(۲)

الصحيفة السجادية الكاملة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: تبریزی، محمد حسین بن محمد (قرن ۱۳ ق.)

تبریز: بی چا، [۱۷۵] ص.، رقعی، ۱۲۶۲ ق.

ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه

[آستان قدس؛ ارموی؛ مشار، ملی]

(۳)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

به امر: تاجر شیرازی، باباصاحب (قرن ۱۳ ق.)

کاتب: شیرازی، ابوطالب بن محمد علی (قرن ۱۳ ق.)

بمبئی: چاپخانه محمد حسن کاشانی، ۲۳۲ ص.، رقعی،

۱۲۶۵ ق.

[سازمان مدارک، ملی، دانشگاه رازی، ارموی]

(۴)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

به امر: شیرازی، زین العابدین بن آقابزرگ (قرن ۱۳ ق.)

بمبئی: بی چا، ۱۲۷۱ ق.

[ارموی، ملی]

(۵)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

به اهتمام: اصفهانی، محمد علی (قرن ۱۳ ق.)

کاتب: بهشتی، محمد علی بن محمد (قرن ۱۳ ق.)

تهران: چاپخانه الله قلی خان و کربلایی محمد حسین،

۱۶۲ ص.، رحلی، ۱۲۷۳ ق.

ضمائم: ۱. منهاج العارفين؛ ۲. تسهيل الدواء و الدعاء

لتحصيل الشفاء

[آستان قدس، آستانه، مسجد اعظم، شهرداری اصفهان،

مجلس، ملک، ولی عصر (عج)]

(۶)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

تبریز: بی چا، ۲۲۰ ص.، ۱۲۷۳ ق.

ضمائم: ۱. الصحيفة العلوية والتحفة المرتضوية

[آستانه]

(۷)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

خوانساری، محمد بن محمد شفیع (قرن ۱۳ ق.)

تهران: چاپخانه کربلایی محمد حسین بن محمد علی

طهرانی باسمه چی، ۲۶۹ ص.، جیبی، ۱۲۷۷ ق.

ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه؛ ۲. دعای حجاب

[آستانه، مسجد اعظم، مجلس]

(۸)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

به امر: شیرازی، زین العابدین بن آقابزرگ (قرن ۱۳ ق.)

کاتب: کازرونی، محمد تقی (قرن ۱۳ ق.)

بمبئی: مطبع میرزا حسن کاشانی، [۲۱۴] ص.، وزیر،

۱۲۷۹ ق.

ضمائم: ۱. الصحيفة العلوية والتحفة المرتضوية

[آستان قدس؛ ابن مسکویه]

(۹)

- [الصحيفة السجادية (عربی)]
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به اهتمام: سیداصغر حسین (قرن ۱۳ ق.)
لودیانه: مطبوعه مجمع البحرين، ۳۰۰ ص. ۱۲۷۹ ق.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه
[کتابشناسی آثار فارسی چاپ شده در شبه قاره: ۱/۷۷۳]
- (۱۳)
[الصحيفة الكاملة (عربی)]
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: تبریزی، محمد حسین (قرن ۱۳ ق.)
به اهتمام: کتابفروش، محمد (قرن ۱۳ ق.)
تبریز: بی‌چا، ۱۵۳ ص. ۱۲۸۴ ق.
ضمائم: ۱. زادالمعاد
[ملی، تربیت]
- (۱۴)
[الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)]
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: گلپایگانی، محمدتقی بن محمد حسن (قرن ۱۴ ق.)
تهران: بی‌چا، ۲۹۰ ص. ۱۲۸۷ ق.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه
[سپهسالار، مسجد اعظم، ملی]
- (۱۵)
[الصحيفة السجادية (عربی)]
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: احمد بن عبدالله
به اهتمام: فخار طهرانی، موسی (قرن ۱۳ ق.)
تهران: بی‌چا، رحلی، ۱۲۸۲ ق.
ضمائم: ۱. منهاج العارفين و معراج العابدین؛ ۲. تسهیل
الدواء و الدعاء لتحصيل الشفاء و دفع المرض بالدعاء
[سپهسالار، مسجد اعظم، آیت الله بروجردی]
- (۱۶)
[الصحيفة السجادية (عربی)]
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به امر: خراسانی، محمد (قرن ۱۳ ق.)
کاتب: تبریزی، محمد حسین (قرن ۱۳ ق.)
ایران: چاپخانه کربلایی محمد حسین بن آقارضا، جیبی،
۱۲۸۳ ق.
ضمائم: ۱. مناجات خمسة عشر
- (۱۷)
[الصحيفة الكاملة (عربی)]
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
بمبئی: بی‌چا، ۱۲۸۹ ق.
ضمائم: ۱. الصحيفة العلوية و التحفة المرتضوية
[معجم المطبوعات العربية في شبه القارة: ۱۸۱]

صحیفه کامله (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

بمبئی: بی چا، ۱۹۴ ص، ۱۲۹۴ ق.

ضمائم: ترجمه صحیفه کامله (سندی)

[معجم المطبوعات العربیة فی شبه القارة: ۱۸۱]

(۱۸)

صحیفه کامله (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

بمبئی: بی چا، ۲۰۴ ص، ۱۲۹۴ ق.

ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله (گجراتی)

[معجم المطبوعات العربیة فی شبه القارة: ۱۸۱]

(۱۹)

الصحیفه الكامله السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

به امر: خوانساری، محمد بن علی (قرن ۱۴ ق.)

به امر: خوانساری، محمد بن زین العابدین (قرن ۱۴ ق.)

به اهتمام: تاجر کتابفروش خوانساری، عبدالحسین (قرن ۱۴ ق.)

(ق ۱۴)

کاتب: نقیب لشکرنویس خوانساری، ابوالقاسم بن عبدالله

تهران: بی چا، وزیر، ۱۲۹۷ ق.

[ولی عصر (عج)، ملی]

(۲۱)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مصحح: شیخ الاسلام خوانساری، محمدحسین بن

احمد (قرن ۱۴ ق.)

مصحح: خوانساری، محمدحسین بن محمد (قرن ۱۴ ق.)

کاتب: خوانساری، محمد بن علی (قرن ۱۴ ق.)

کاتب: خوانساری، ابوالقاسم بن عبدالله (قرن ۱۴ ق.)

به اهتمام: خوانساری، عبدالحسین بن آقابابا (قرن ۱۴ ق.)

تهران: کارخانه آقاسیدمهدی و علی قلی خان قاجار،

۱۶ ص، رحلی، ۱۲۹۸ ق.

ضمائم: ۱. منهاج العارفين و معراج العابدین؛ ۲. رساله

در بیان الفاظ مشکله قرآن؛ ۳. تسهیل الدواء و الدعاء

لتحصیل الشفاء و دفع المرض بالدعاء

[آستان قدس، ملی، مسجد اعظم، آیت الله بروجردی]

(۲۰)

الصحیفه الكامله السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کرمان: بی چا، ۳۶۳ ص، ۱۲۹۹ ق.

[معجم المطبوعات العربیة فی ایران: ۳۳۸]

(۲۲)

صحیفه کامله (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

بمبئی: بی چا، ۳۰۱ ص، ۱۳۰۰ ق.

[معجم المطبوعات العربیة فی شبه القارة: ۱۸۱]

(۲۳)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: حسینی خوانساری، محمدصادق بن ابوالقاسم

(قرن ۱۴ ق.)

تهران: چاپخانه آقارضاقلی، ۱۳۰۰ ق.

[آستان قدس]

(۳۰)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: زنجانی، محمد (قرن ۱۴ ق.)

کاتب: خوزانی سدهی، محمدرضا بن محمد مهدی (قرن

۱۴ ق.)

تهران: مطبعه سید مرتضی، ۶۰۶ ص، وزیر، ۱۳۰۰ ق.

ضمائم: ۱. زاد المعاد

[آستان قدس]

(۲۴)

الصحيفة السجادية (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به اهتمام: خوانساری، ملاحسن (قرن ۱۴ ق.)
به اهتمام: خوانساری، محمدصادق (قرن ۱۴ ق.)
کاتب: طالقانی، قربانعلی (قرن ۱۴ ق.)
تهران: چاپخانه آقا میرمحمدباقر رازی طهرانی، ۱۴۸ ص.
رقعی، ۱۳۰۱ ق.

ضمائم: ۱. زاد المعاد

[آستانه، ابن مسکویه، عبدالعظیم]

(۲۵)

الصحيفة السجادية (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: محمدعلی (قرن ۱۴ ق.)
ایران: بی‌چا، وزیری، ۱۳۰۱ ق.

(۲۶)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: تبریزی، محمدحسین (قرن ۱۴ ق.)
تبریز: چاپخانه اسدآقا بن علی بن محمدحسین مطبوعه چي
تبریزی، جیبی، ۱۳۰۳ ق.
ضمائم: ۱. مناجات خمسة عشر
[عبدالعظیم، فیضیه، مجلس]

(۲۷)

الصحيفة السجادية (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به امر: حسینقلی بن کربلایی عبدالحسین (قرن ۱۴ ق.)
کاتب: محمد بن علی (قرن ۱۴ ق.)
ایران: کارخانه حسینقلی بن کربلایی عبدالحسین، [۲۲۹]
ص. ۱۳۰۴ ق.

(۲۸)

الصحيفة السجادية (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مبثی: چاپخانه شیخ عبدالوهاب بن محمد مومن
شیرازی، ۲۵۶ ص. ۱۳۰۵ ق.
[سپهسالار]

ضمائم: ۱. مناجات خمسة عشر
[مسجد اعظم]

دعای مشلول؛ ۵. دعای عشرات؛ ۶. دعای سمات؛ ۷.
دعای دوازده امام خواجه نصیر؛ ۸. مناجات خمسة عشر؛
۹. دعای مجیر؛ ۱۰. دعای سیفی اعتصام؛ ۱۱. دعای
عدلیه؛ ۱۲. دعای عدلیه صغیر؛ ۱۳. مناجات امیر(ع)؛ ۱۴.
دعای نادعلی؛ ۱۵. جوشن کبیر؛ ۱۶. دعا جهت درد کردن؛
۱۷. جوشن صغیر؛ ۱۸. دعای عید؛ ۱۹. دعای تربت؛ ۲۰.
احکام مسافر؛ ۲۱. زیارت امیر(ع)؛ ۲۲. زیارت الدورة فی
النجف؛ ۲۳. دعای زیارت؛ ۲۴. زیارت غدیر؛ ۲۵. دعای
مخصوصه عید مولود؛ ۲۶. دعای مخصوصه روز مبعث؛
۲۷. زیارت روز بیست و یکم؛ ۲۸. اعمال مسجد کوفه؛ ۲۹.
اعمال مسجد سهله؛ ۳۰. اعمال مسجد زید؛ ۳۱. اعمال
مسجد صعصعه؛ ۳۲. در فضیلت زیارت امام حسین
(ع)؛ ۳۳. زیارت مطلقه امام حسین (ع)؛ ۳۴. زیارت
مفجعه؛ ۳۵. جامع صغیر؛ ۳۶. زیارت حضرت عباس
(ع)؛ ۳۷. زیارت روز عرفه؛ ۳۸. زیارت عیدین؛ ۳۹. زیارت
مخصوصه نیمه شعبان؛ ۴۰. زیارت مخصوصه رجب؛ ۴۱. زیارت

(۲۹)

به امر: گلستانه، محمدجعفر بن محمد رحیم (قرن ۱۴ ق.)
به امر: تاجر کتابفروش اصفهانی، محمدحسین بن
محمدجعفر (قرن ۱۴ ق.)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: حسینی خوانساری، محمدصادق بن ابوالقاسم
(قرن ۱۴ ق.)

کاتب: محمدعلی بن محمد (قرن ۱۴ ق.)
تهران: بی چا، ۱۷۶ ص، وزیر، ۱۳۱۲ ق.

ایران: بی چا، ۲۸۶ ص، جیبی، [۱۳۰۸ ق.]
[آستان قدس]

ضمائم: ۱. زاد المعاد؛ ۲. مناجات خمسة عشر؛ ۳. دعای
ایام هفته؛ ۴. تعقیبات نماز؛ ۵. دعای عدلیه؛ ۶. دعای
صبح؛ ۷. دعای سمات؛ ۸. دعای مجیر؛ ۹. دعای

(۳۱)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: لادری، عبدالجواد بن عبدالحمید بن مؤمن (قرن
۱۴ ق.)

مشلول؛ ۱۰. دعای عشرات؛ ۱۱. دوازده امام خواجه نصیر؛
۱۲. دعای سیفی؛ ۱۳. حرز یمانی؛ ۱۴. شرح دعای سیفی؛
۱۵. دعای دیگر سیفی؛ ۱۶. دعای علوی مصری؛ ۱۷. دعای

جوشن کبیر؛ ۱۸. دعای جوشن صغیر؛ ۱۹. احراز دوازده
امام (ع)؛ ۲۰. تعویذ امام حسن و امام حسین (ع)؛ ۲۱.
دعای محمد حنفیه؛ ۲۲. دعای اویس قرنی؛ ۲۳. دعای

به امر: رکن الملک شیرازی، سلیمان بن محمد کاظم
(۱۲۵۴-۱۳۳۱ ق.)

اصفهان: دارالطباعة اصفهان، ۳۲۴ ص، رحلی، ۱۳۱۱ ق.
ضمائم: ۱. زاد المعاد؛ ۲. ترجمه صحیفه سجادیه

احتجاب؛ ۲۴. عریضه ائمه (ع)؛ ۲۵. عریضه صاحب الامر
(عج)؛ ۲۶. طریقه استخاره؛ ۲۷. نامه استخاره؛ ۲۸. طریقه
دیگر استخاره؛ ۲۹. ادعیه اقدسیه؛ ۳۰. خواص چهل اسم

ادریسی؛ ۳۱. ختم دعای قاموس قدرت؛ ۳۲. ختم صلوات؛
۳۳. طریقه ختم سوره واقعه؛ ۳۴. ختم وارده در ایام هفته؛
۳۵. ختم آیت الکرسی؛ ۳۶. دعای در وضو؛ ۳۷. ادعیه

(فارسی)؛ ۳. دعای صباح؛ ۴. مناجات خمسة عشر؛ ۵.
جوش کبیر؛ ۶. دعای مجیر؛ ۷. دعای سمات؛ ۸. دعای
مشلول؛ ۹. دعای جوشن صغیر؛ ۱۰. دعای توسل؛ ۱۱. دعای

دوازده امام خواجه نصیر؛ ۱۲. دعای عدلیه کبری؛ ۱۳.
دعای عشرات؛ ۱۴. دعای صنمی قریش؛ ۱۵. زیارت امام
رضا (ع)؛ ۱۶. زیارت حضرت معصومه (س)؛ ۱۷. زیارت

حضرت عبدالعظیم؛ ۱۸. دعای گندم؛ ۱۹. دعای تربت ابا
عبدالله الحسین (ع)؛ ۲۰. دعای قربانی گوسفند؛ ۲۱. دعای
چهارشنبه سوری؛ ۲۲. اشعار فی مدح رکن الملک؛ ۲۳.

خواص سوره یسن؛ ۴۳. خواص ادعیه متفرقه؛ ۴۴. در ذکر
تربت حضرت امام حسین (ع)
[آستانه، آیت الله بروجردی]

قصیده ای در مدح رکن الملک؛ ابیات فی طبع زاد المعاد.
[مسجد اعظم، آیت الله بروجردی، آستانه، آستان قدس،
ابن مسکویه، ملی، شهرداری اصفهان، ملک، سازمان

(۳۳)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: خوانساری، احمد (قرن ۱۴ ق.)

مذاکر]

کاتب: خوانساری، ناصرقلی (قرن ۱۴ ق.)

تهران: مطبعه حاج آقا احمد، وزیر، ۱۳۱۲ ق.

(۳۲)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

ضمائم: ۱. زاد المعاد

[آستان قدس]

(۳۷)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به اهتمام: شیرازی طهران، احمد بن محمد علی (قرن
۱۴ق.)

مصحح: قوچانی، محمدباقر (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی‌جا، ۲۸۰ ص، جیبی، ۱۳۱۷ق.

ضمائم: ۱. مناجاة الانجيلية؛ ۲. مناجات خمسة عشر؛ ۳.

حديث كساء

[سپهسالار، مسجد اعظم، مجلس، فیضیه]

(۳۸)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به سرمایه: رکن‌الملک شیرازی، سلیمان بن محمد کاظم
(۱۲۵۴-۱۳۳۱ق.)

اصفهان: چاپخانه محمدابراهیم بن عیسی، ۳۱۴ ص،
رحلی، ۱۳۱۹ق.

ضمائم: ۱. زاد المعاد؛ ۲. ترجمه صحیفه سجادیه؛ ۳.

مناجات خمسة عشر؛ ۴. دعای صباح؛ ۵. دعای جوشن

کبیر؛ ۶. دعای جوشن صغیر؛ ۷. دعای مجیر؛ ۸. دعای

سمات؛ ۹. دعای مشلول؛ ۱۰. دعای توسل؛ ۱۱. دوازده

امام خواجه نصیر؛ ۱۲. زیارت امام رضا (ع)؛ ۱۳. وداع

با امام رضا (ع)؛ ۱۴. زیارت حضرت معصومه (س)؛ ۱۵.

زیارت حضرت عبدالعظیم؛ ۱۶. دعای گندم؛ ۱۷. دعای

تربت؛ ۱۸. دعای قربانی گوسفند؛ ۱۹. دعای چهارشنبه

سوری؛ ۲۰. دعای روز عاشورا؛ ۲۱. دعای چهارشنبه سوری؛

۲۲. اشعار فی مدح رکن‌الملک؛ ۲۳. قصیده‌ای در مدح

رکن‌الملک؛ ۲۴. ابیات فی طبع زاد المعاد.

[آستان قدس، شهرداری اصفهان]

(۳۹)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

(۳۴)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: لادری، عبد‌الحواد بن عبد‌الحمید بن مؤمن (قرن

۱۴ق.)

به امر: رکن‌الملک شیرازی، سلیمان بن محمد کاظم

(۱۲۵۴-۱۳۳۱ق.)

اصفهان: بی‌جا، ۳۳۴ ص، وزیری، ۱۳۱۳ق.

ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)

[شاهچراغ، شهرداری اصفهان، ارموی، مسجد اعظم،

آستان قدس، آیت الله بروجردی، ملی، مجلس]

(۳۵)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

به امر: موثق‌الملک، علی بن حسن (قرن ۱۴ق.)

کاتب: رازی، مصطفی بن محمد (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی‌جا، ۲۸۲ ص، رقی، ۱۳۱۵ق.

ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه؛ ۲. مناجات خمسة

عشر؛ ۳. ترجمه مناجات خمسة عشر

[آستان قدس، ارموی، آستانه، مسجد اعظم، فیضیه، ملی،

دانشگاه تهران، سپهسالار]

(۳۶)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مصحح: ادیب‌العلماء ارونقی، محمد علی بن معصوم علی

(قرن ۱۴ق.)

کاتب: حسینی تبریزی، احمد بن محمد جعفر (قرن ۱۴ق.)

تبریز: چاپخانه کربلایی محمد آقا، جیبی، ۱۳۱۶ق.

ضمائم: ۱. مناجات خمسة عشر

[فیضیه]

به اهتمام: ملک الکتاب شیرازی، محمد بن به هتمام: تاجر کتب، سیدحسین (قرن ۱۴ق.)
محمدرفیع (۱۲۶۹-۱۳۳۵ق.)
هند: بی چا، ۳۶۰ص، ۱۳۲۰ق.
ضمائم: ۱. الصحیفه العلویة والتحفة المرتضویة
[مجلس]

[آستان قدس، گنج بخش؛ مرعشی]

(۴۰)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: تهرانی، محمدعلی (قرن ۱۴ق.)

کاتب: خوانساری، احمد بن علی (قرن ۱۴ق.)

تهران: مطبوعه سیدمرتضی، ۵۸۱ص، وزیر، ۱۳۲۱ق.

ضمائم: ۱. زادالمعاد

[آستان قدس]

(۴۳)

الصحیفه الکامله السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مصحح: سید محمد (قرن ۱۴ق.)

کاتب: رازی، مصطفی بن محمد (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی چا، ۴۷۹ص، جیبی، ۱۳۲۵ق.

[آستان قدس؛ عبدالعظیم، سپهسالار، فیضیه]

(۴۱)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

به اهتمام: خوانساری، محمدتقی (قرن ۱۴ق.)

کاتب: خوانساری، غلام حسین بن محمد (قرن ۱۴ق.)

تهران: چاپخانه حاج احمدآقا، ۱۵۵ص، ۱۳۲۳ق.

ضمائم: ۱. منهاج العارفين و معراج العابدین؛ ۲. تسهیل

الدواء و الدعاء لتحصيل الشفاء و دفع المرض بالدعاء؛

۳. منتخب الختموم؛ ۴. ذکراحوال النبی؛ ۵. خواص حروف

تهجی؛ ۶. در خواص سوره یس؛ ۷. جنة الاسماء؛ ۸.

القصيدة الرائية

[آستان قدس، آستانه، ارموی، دایره المعارف، مجلس،

سپهسالار]

(۴۴)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

تبریز: مطبوعه حاج آقا احمد، ۵۷۴ص، ۱۳۲۶ق.

ضمائم: ۱. زادالمعاد

[آستان قدس]

(۴۵)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: خوانساری، محمدعلی (قرن ۱۴ق.)

تهران: مطبوعه میرزا علی اصغر باسمه چی، ۵۸۵ص،

وزیری، ۱۳۲۷ق.

ضمائم: ۱. زادالمعاد

[آستان قدس]

(۴۲)

الصحیفه الکامله السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

کاتب: جیلانی، حبیب محمد بن احمد (قرن ۱۴ق.)

به اهتمام: تاجر کتب، سید رستم علی (قرن ۱۴ق.)

(۴۶)

الصحیفه السجادیة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

تبریز: مطبوعه حاج آقا احمد، ۵۷۴ص، ۱۳۲۸ق.

بی جا: بی جا، ۴۶۴ ص.، جیبی، ۱۳۳۸ ق.
[آستان قدس]

ضمائم: ۱. زادالمعاد
[آستان قدس]

(۵۲)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: موسوی خوانساری، اسدالله بن محمد کاظم
به اهتمام: کتابفروش تجریشی، علی اکبر بن حسین علی
تهران: مطبوعه علمی، ۱۶۷ ص.، وزیری، ۱۳۴۸ ق.

ضمائم: ۱. زاد المعاد؛ ۲. در بیان تعقیبات؛ ۳. دعای
عدیله؛ ۴. دعای صباح؛ ۵. دعای سمات؛ ۶. دعای
مجیز؛ ۷. دعای مشلول؛ ۸. دعای عشرات؛ ۹. شرح دوازده
امام خواجه نصیر؛ ۱۰. دوازده امام اعتصام؛ ۱۱. شرح دعای
سیفی؛ ۱۲. شرح حرز یمان؛ ۱۳. دعای علوی مصری؛
۱۴. مناجات خمسہ عشر؛ ۱۵. جوشن کبیر؛ ۱۶. جوشن
صغیر؛ ۱۷. احراز ائمه؛ ۱۸. شرح تعویذ حسنین علیهما
السلام؛ ۱۹. دعای محمد حنفیه؛ ۲۰. شرح دعای یس؛ ۲۱.
دعای احتجاب؛ ۲۲. طریقه نوشتن عرائض به ائمه علیهم
السلام؛ ۲۳. در بیان طریقه استخارات؛ ۲۴. ادعیه قدسیه؛
۲۵. چهل اسم ادریسی؛ ۲۶. ختم صلوات؛ ۲۷. ختم سوره
واقعه؛ ۲۸. ختم سوره مزمل؛ ۲۹. ختم وارده در ایام هفته؛
۳۰. دعای وقت وضو؛ ۳۱. ادعیه در رفع امراض؛ ۳۲. ادعیه
متفرقه؛ ۳۳. در بیان آیات تحبیب؛ ۳۴. دعای صنمی
قریش؛ ۳۵. دعای ام الصبیان؛ ۳۶. در بیان خواص آیات
سوره یس؛ ۳۷. آداب تربت خوردن؛ ۳۸. حدیث شریف
کساء؛ ۳۹. زیارت حضرت معصومه (س)؛ ۴۰. زیارت
حضرت عبدالعظیم (ع)
[مسجد اعظم، ملی]

(۵۳)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
نصف: چاپخانه العلویه، ۳۲۰ ص.، ۱۳۵۲ ق.
[معجم المطبوعات النجفیه: ۲۳۰]

(۴۷)

صحيفة كاملة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
دهلی: چاپخانه یوسفی، ۳۶۸ ص.، ۱۳۲۸ ق.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه (اردو)
[معجم المطبوعات العربیة فی شبه القارة: ۱۸۱]

(۴۸)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: وقایع نگار، علی اکبر بن داود
تبریز: بی جا، ۳۷۱ ص.، جیبی، ۱۳۲۹ ق.
ضمائم: ۱. مناجات خمسہ عشر
[فیضیه]

(۴۹)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به اهتمام: ملک الکتاب شیرازی، محمد بن
محمد رفیع (۱۲۶۹-۱۳۳۵ ق.)
هند: مطبع مظفری، ۳۷۲ ص.، ۱۳۳۱ ق.

ضمائم: ۱. الصحیفة العلویة والتحفة المرتضویة
[ملی]

(۵۰)

صحيفة كاملة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
دهلی: بی جا، ۲۴۹ ص.، ۱۳۳۳ ق.

[معجم المطبوعات العربیة فی شبه القارة: ۱۸۱]

(۵۱)

الصحيفة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

(۵۴)

الصحيفة الكاملة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
تهران: شرکت تضامنی علمی، ۲۸۸ ص.، ۱۳۶۰ ق.
[معجم المطبوعات العربية في ايران: ۳۳۸]

(۵۹)

صحیفه کامله سجادیه (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم و شارح: عمادزاده، حسین (۱۲۸۵-۱۳۶۹ ش.)
تهران: مهرآیین، ۳۹۴ ص.، رقی، ۱۳۷۵ ق.
ضمائم: ۱. ترجمه و شرح صحیفه کامله
[کتابهای ایران (۱۳۳۵): ۱۲، ملی]

(۵۵)

صحیفه کامله سجادیه (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: بلاغی، صدرالدین (۱۲۹۰-۱۳۷۳ ش.)
مقدمه: مشکوه، محمد (۱۲۷۹-۱۳۵۹ ش.)
کاتب: قدرت کاشانی، حسین
به اهتمام: آخوندی، محمد

(۶۰)

صحیفه کامله (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم و شارح: فیض الاسلام، علی نقی بن محمد بن
محمد مهدی (۱۲۸۳-۱۳۶۴ ش.)

تهران: دارالکتب اسلامیه، گراور، ۲۵۲ ص.، ۱۳۲۹ ش.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه
[انجمن مفاخر، مشار، ملی]

(۵۶)

صحيفة كاملة (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: خوشنویس، طاهر (۱۲۶۷-۱۳۵۵ ش.)
تهران: بی جا، گراور، ۴۰۵ ص.، وزیری، ۱۳۳۵ ش.
ضمائم: ۱. ترجمه و شرح صحیفه کامله
[کتابهای ایران (۱۳۳۶): ۱۲، کتابشناسی ده ساله: ۹۹،
ملی]

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
لکهنو: چاپخانه نظامی، ۴۳۶ ص.، ۱۳۶۷ ق.
[معجم المطبوعات العربية في شبه القارة: ۱۸۱]

(۵۷)

صحیفه کامله سجادیه (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ -
۱۳۴۰ ش.)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص.، رقی، ۱۳۷۴ ق.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه
[مشار، ملی]

(۶۱)

صحیفه کامله (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم و شارح: فیض الاسلام، علی نقی بن محمد بن
محمد مهدی (۱۲۸۳-۱۳۶۴ ش.)
کاتب: خوشنویس، طاهر (۱۲۶۷-۱۳۵۵ ش.)
تهران: بی جا، گراور، ۴۰۵ ص.، وزیری، ۱۳۷۶ ق.

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ -
۱۳۴۰ ش.)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص.، رقی، ۱۳۷۴ ق.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه
[مشار، ملی]

(۵۸)

صحیفه کامله سجادیه (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

ضمائم: ۱. ترجمه و شرح صحیفه کامله
[مشار؛ ملی]

- (۶۲) صحیفه کامله سجادیه (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: حافظ تبریزی، علاءالدین محمد
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ - ۱۳۴۰ ش.)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص.، رقعی، ۱۳۴۰ ش.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه
[کتابهای ایران (۱۳۴۰): ۱۸؛ کتابشناسی ده ساله: ۹۹]
- (۶۳) صحیفه کامله سجادیه (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
کاتب: حسینی شیرازی
تهران: مؤسسه مطبوعاتی عطائی، ۲۴۱ ص.، ۱۳۴۱ ش.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه
[ملی]
- (۶۴) صحیفه کامله سجادیه (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ - ۱۳۴۰ ش.)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص.، وزیری، ۱۳۴۶ ش.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه
[کتابشناسی موضوعی ایران: ۱۲۶]
- (۶۵) صحیفه سجادیه (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: بلاغی، صدرالدین (۱۲۹۰ - ۱۳۷۳ ش.)
تهران: حسینیه ارشاد، ۶۵۹ ص.، رقعی، ۱۳۵۳ ش.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه
[کتابشناسی ملی (تابستان ۱۳۵۳): ۲۱۹]
- (۶۶) صحیفه کامله سجادیه (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
- (۶۷) صحیفه کامله سجادیه (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ - ۱۳۴۰ ش.)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص.، وزیری، ۱۳۵۶ ش.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه
[کتابشناسی ملی (بهار و تابستان ۲۵۳۶): ۹۳]
- (۶۸) الصحیفة الکاملة (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به امر: خراسانی، محمد (قرن ۱۴ ق.)
ایران: چاپخانه کربلایی محمدحسین بن آقارضا، جیبی، بی تا.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه؛ ۲. مناجات
خمسة عشر؛ ۳. ترجمه مناجات خمسة عشر
[مسجد اعظم، ملی]
- (۶۹) الصحیفة السجادیة (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
لاهور: مکتبه رضویه، ۳۱۰ ص.، وزیری، بی تا.
ضمائم: ۱. ترجمه صحیفه سجادیه (اردو)
[آستانه]
- (۷۰) صحیفه کامله سجادیه (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: ناشناخته

بمبئی: بی چا، ۲۵۶ ص.، رقعی، بی تا.

ضمائم: ۱. صحیفه کامله

[مشار فارسی: ۲/۲۰۹]

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: ناشناخته

کاتب: گلپایگانی، محمدتقی بن محمدحسن

تهران: بی چا، ۲۹۰ ص.، جیبی، ۱۲۸۷ ق.

ضمائم: ۱. صحیفه سجادیه

[سپهسالار، مسجد اعظم، ملی]

(۷۵)

ترجمه صحیفه کامله (سندی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: ناشناخته

بمبئی: بی چا، ۱۹۴ ص.، ۱۲۹۴ ق.

ضمائم: ۱. صحیفه کامله

[معجم المطبوعات العربية في شبه القارة: ۱۸۱]

(۷۶)

ترجمه صحیفه کامله (گجراتی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: عبدالقادر بن لقمان

بمبئی: بی چا، ۲۰۴ ص.، ۱۲۹۴ ق.

ضمائم: ۱. صحیفه کامله

[معجم المطبوعات العربية في شبه القارة: ۱۸۱]

(۷۷)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: ناشناخته

کاتب: لادری، عبدالجواد بن عبدالحمید بن مؤمن

به امر: رکن الملک شیرازی، سلیمان بن محمدکاظم

(۱۲۵۴-۱۳۳۱ ق.)

اصفهان: دارالطباعه اصفهان، ۳۲۴ ص.، وزیری، ۱۳۱۱ ق.

ضمائم: ۱. زاد المعاد؛ ۲. صحیفه سجادیه؛ ۳. دعای

صباح؛ ۴. مناجات خمسة عشر؛ ۵. جوش کبیر؛ ۶. دعای

• ترجمه ها •

(۷۱)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: ناشناخته

تبریز: بی چا، رقعی، ۱۲۶۲ ق.

ضمائم: ۱. صحیفه السجادیة الكاملة

[آستان قدس؛ ارموی؛ مشار، ملی]

(۷۲)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: ناشناخته

کاتب: خوانساری، محمد بن محمدشفیق

تهران: چاپخانه کربلایی محمدحسین بن محمدعلی

طهرانی باسمه جی، جیبی، ۱۲۷۷ ق.

ضمائم: ۱. الصحیفه السجادیة؛ ۲. دعای حجاب

[آستانه، مسجد اعظم]

(۷۳)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

مترجم: ناشناخته

به اهتمام: سیداصغر حسین

لودیانه: مطبعه مجمع البحرين، ۳۰۰ ص.، ۱۲۷۹ ق.

ضمائم: ۱. الصحیفه السجادیة

[کتابشناسی آثار فارسی چاپ شده در شبه قاره: ۱/۷۷۳]

(۷۴)

مجیر؛ ۷. دعای سمات؛ ۸. دعای مشلول؛ ۹. دعای جوشن ۳. ترجمه مناجات خمسة عشر
صغیر؛ ۱۰. دعای توسل؛ ۱۱. دعای دوازده امام خواجه [آستان قدس، ارموی، آستانه، مسجد اعظم، فیضیه، ملی،
نصیر؛ ۱۲. دعای عدیله کبری؛ ۱۳. دعای عشرات؛ ۱۴. دانشگاه تهران، سپهسالار]
دعای صنمی قریش؛ ۱۵. زیارت امام رضا (ع)؛ ۱۶. زیارت
حضرت معصومه (س)؛ ۱۷. زیارت حضرت عبدالعظیم؛
۱۸. دعای گندم؛ ۱۹. دعای تربت ابا عبدالله الحسین (ع)؛
۲۰. دعای قربانی گوسفند؛ ۲۱. دعای چهارشنبه سوری؛
۲۲. اشعار فی مدح رکن الملک؛ ۲۳. قصیده‌ای در مدح
رکن الملک؛ ۲۴. ابیات فی طبع زاد المعاد.
[مسجد اعظم، آیت الله بروجردی، آستانه، آستان قدس،
ابن مسکویه، ملی، شهرداری اصفهان، ملک، سازمان
رحلی، ۱۳۱۹ق.]
مدارک]

(۸۵)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: ناشناخته
به سرمایه: رکن الملک شیرازی، سلیمان بن محمد کاظم
(۱۲۵۴-۱۳۳۱ق.)

اصفهان: چاپخانه محمدابراهیم بن عیسی، ۳۱۴ص،
۱۳۱۹ق.]

ضمائم: ۱. زاد المعاد؛ ۲. الصحیفه السجادیة؛ ۳. مناجات
خمسه عشر؛ ۴. دعای صباح؛ ۵. دعای جوشن کبیر؛ ۶.
دعای جوشن صغیر؛ ۷. دعای مجیر؛ ۸. دعای سمات؛ ۹.
دعای مشلول؛ ۱۰. دعای توسل؛ ۱۱. دوازده امام خواجه
نصیر؛ ۱۲. زیارت امام رضا (ع)؛ ۱۳. وداع با امام رضا (ع)؛
۱۴. زیارت حضرت معصومه (س)؛ ۱۵. زیارت حضرت
عبدالعظیم؛ ۱۶. دعای گندم؛ ۱۷. دعای تربت؛ ۱۸. دعای
قربانی گوسفند؛ ۱۹. دعای چهارشنبه سوری؛ ۲۰. دعای
روز عاشورا؛ ۲۱. دعای چهارشنبه سوری؛ ۲۲. اشعار فی
مدح رکن الملک؛ ۲۳. قصیده‌ای در مدح رکن الملک؛ ۲۴.
ابیات فی طبع زاد المعاد.
[آستان قدس، شهرداری اصفهان]

(۸۱)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: ناشناخته
کاتب: جیلانی، حبیب محمد بن احمد
به اهتمام: تاجر کتب، سید رستم علی
به اهتمام: تاجر کتب، سید حسین
لکهنو؛ مطبوعه تصویر عالم و مطبوعه حیدری، ۵۹۲ص،
۱۳۲۴ق.]

(۷۸)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: ناشناخته
کاتب: لادری، عبدالجواد بن عبدالحمید بن مؤمن
به امر: رکن الملک شیرازی، سلیمان بن محمد کاظم
(۱۲۵۴-۱۳۳۱ق.)
اصفهان: بی‌چا، ۳۳۴ص، وزیری، ۱۳۱۳ق.
ضمائم: ۱. الصحیفه الکامله السجادیة
[شاهچراغ، شهرداری اصفهان، ارموی، مسجد اعظم،
آستان قدس، آیت الله بروجردی]

(۷۹)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: شریعتمداری تبریزی، محمد حسین بن علی اکبر (؟-)
(۱۳۳۱ق.)
به امر: موثق الملک، علی بن حسن
کاتب: رازی، مصطفی بن محمد
تهران: بی‌چا، ۳۰۹ص، جیبی، ۱۳۱۵ق.
ضمائم: ۱. الصحیفه السجادیة؛ ۲. مناجات خمسة عشر؛ ۳. ۲۲۴ق.]

ضمائم: ۱. الصحیفه الکامله السجادیة؛ ۲. راحة الارواح مترجم: عمادزاده، حسین (۱۲۸۵-۱۳۶۹ ش.). تهران: آزاده، ۳۹۴ ص.، رقی، ۱۳۳۴ ش. [آستان قدس، گنج بخش؛ مرعشی] (۸۲)

ترجمه صحیفه سجادیه (اردو)

(۸۶)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) مترجم: میرزا محمد حسن دهلی: چاپخانه یوسفی، ۳۶۸ ص.، ۱۳۲۸ ق. ضمایم: ۱. صحیفه کامله [معجم المطبوعات العربیة فی شبه القارة: ۱۸۱] مترجمه و شرح صحیفه کامله سجادیه (فارسی) نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) مترجم و شارح: عمادزاده، حسین (۱۲۸۵-۱۳۶۹ ش.). تهران: مهرآیین، ۳۹۴ ص.، رقی، ۱۳۳۵ ش. ضمایم: ۱. صحیفه کامله سجادیه [کتابهای ایران (۱۳۳۵): ۱۲، ملی]

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) مترجم: میرزا محمد حسن دهلی: چاپخانه یوسفی، ۳۶۸ ص.، ۱۳۲۸ ق. ضمایم: ۱. صحیفه کامله [معجم المطبوعات العربیة فی شبه القارة: ۱۸۱]

(۸۳)

ترجمه صحیفه کامله سجادیه (فارسی)

(۸۷)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) مترجم: بلاغی، صدرالدین (۱۲۹۰-۱۳۷۳ ش.). مقدمه: مشکوه، محمد (۱۲۷۹-۱۳۵۹ ش.). کاتب: قدرت کاشانی، حسین به اهتمام: آخوندی، محمد تهران: دارالکتب اسلامیه، گراور، ۲۵۲ ص.، ۱۳۲۹ ش. ضمایم: ۱. صحیفه کامله سجادیه [انجمن مفاخر، مشار، ملی]

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) مترجم: بلاغی، صدرالدین (۱۲۹۰-۱۳۷۳ ش.). مقدمه: مشکوه، محمد (۱۲۷۹-۱۳۵۹ ش.). کاتب: قدرت کاشانی، حسین به اهتمام: آخوندی، محمد تهران: دارالکتب اسلامیه، گراور، ۲۵۲ ص.، ۱۳۲۹ ش. ضمایم: ۱. صحیفه کامله سجادیه [انجمن مفاخر، مشار، ملی]

(۸۴)

صحیفه کامله سجادیه (فارسی)

(۸۸)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳-۱۳۴۰ ش.). تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص.، رقی، ۱۳۳۳ ش. ضمایم: ۱. صحیفه کامله [مشار، ملی]

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳-۱۳۴۰ ش.). تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص.، رقی، ۱۳۳۳ ش. ضمایم: ۱. صحیفه کامله [مشار، ملی]

(۸۵)

ترجمه و شرح صحیفه کامله سجادیه (فارسی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

- (۸۹)
ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ - ۱۳۴۰ ش)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص، .، رقعی، ۱۳۴۰ ش.
ضمائم: ۱. صحیفه کامله سجادیه
[کتابهای ایران (۱۳۴۰): ۱۸؛ کتابشناسی ده ساله: ۹۹]
- (۹۰)
ترجمه صحیفه کامله سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: موحدی، عبدالحسین
کاتب: حسینی شیرازی
تهران: مؤسسه مطبوعاتی عطائی، ۲۴۱ ص، .، ۱۳۴۱ ش
ضمائم: ۱. صحیفه کامله سجادیه
[ملی]
- (۹۱)
ترجمه صحیفه کامله سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ - ۱۳۴۰ ش)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص، .، وزیری، ۱۳۴۶ ش.
ضمائم: ۱. صحیفه کامله سجادیه
[کتابشناسی موضوعی ایران: ۱۲۶]
- (۹۲)
صحیفه سجادیه و دعای کمیل (انگلیسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: عسگری جعفری، محمد
تهران: بی نا، ۶۸۰ ص، .، ۱۳۵۲ ش.
[کتابشناسی ملی (تابستان ۱۳۵۲): ۱۵۶]
- (۹۳)
ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)
- (۹۴)
ترجمه صحیفه کامله سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: فاضل لاریجانی، جواد بن ابوالحسن (۱۲۹۳ - ۱۳۴۰ ش)
تهران: امیرکبیر، ۴۹۸ ص، .، وزیری، ۱۳۵۶ ش.
ضمائم: ۱. صحیفه کامله سجادیه
[کتابشناسی ملی (بهار و تابستان ۲۵۳۶): ۹۳]
- (۹۵)
متن کامل نیایش‌های جاویدان (فارسی)
عنوان فرعی: صحیفه کامله سجادیه
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: بلاغی، عبدالحججه بن حسن بن محمدباقر
تهران: بی جا، ۲۵۲ ص، .، بی تا.
[مشار فارسی: ۱/ ۸۶۸]
- (۹۶)
ترجمه صحیفه کامله (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: بلاغی، عبدالحججه بن حسن بن محمدباقر
تهران: بی جا، ۲۵۲ ص، .، بی تا.
[مشار فارسی: ۱/ ۸۶۸]
- (۹۷)
ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: ناشناخته
عنوان فرعی: مناجاتهای سجاد
به امر: خراسانی، محمد
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
ایران: چاپخانه کربلایی محمدحسین بن آقارضا، جیبی،
مترجم: رشديه، شمس الدين
بی تا.
تهران: حافظ ۱۱۲ ص.، بغلی، ۱۳؟ ش.
ضمائم: ۱. الصحیفه الکامله؛ ۲. مناجات خمسة عشر؛ ۳. [کتابشناسی ده ساله: ۹۹، ملی، آستان قدس]
ترجمه مناجات خمسة عشر
[مسجد اعظم، ملی]

• تکمله‌ها •

(۹۸)

ترجمه صحیفه سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
به امر: خراسانی، محمد
ایران: چاپخانه کربلایی محمدحسین بن آقارضا، جیبی،
بی تا.
ضمائم: ۱. الصحیفه الکامله؛ ۲. مناجات خمسة عشر؛ ۳.
مترجم: رشديه، شمس الدين
به اهتمام: ملک الکتاب شیرازی، محمد بن
محمدرفیع (۱۲۶۹-۱۳۳۵ ق.)
هند: بی جا، ۱۶۵ ص.، وزیري، ۱۳۱۱ ق.
[ملی]

(۹۹)

صحیفه کامله (اردو)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: شاهین، داریوش (۱۳۲۰-۱۳۸۰ ش.)
بی جا: زرین، ۵۰۰ ص.، ۱۳۵۶ ش.
[ملی]

(۱۰۳)

الصحیفه الرابعه السجادية (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
گردآورنده: نوری طبرسی، حسین بن محمدتقی (۱۲۵۴-
۱۳۲۰ ق.)
کاتب: محلاتی، زین العابدین بن محمدعلی (قرن ۱۴ ق.)
به اهتمام: بهاء لشکر، میرزا نصرالله خان (قرن ۱۴ ق.)
به امر: وکیل الدوله، محمدعلی (؟-۱۳۲۷ ق.)
به خواهش: شیخ عبدالنبی (قرن ۱۴ ق.)
تهران: بی جا، ۱۵۲ ص.، رقعی، ۱۳۱۲ ق.
[آستان قدس؛ آستانه، عبدالعظیم، مجلس، شاهچراغ،
سپهسالار، مسجد اعظم، ارموی، ملک، آیت الله بروجردی،
ملی، دانشگاه تهران]

(۱۰۰)

صحیفه کامله سجادیه (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
مترجم: ناشناخته
بمبئی: بی جا، ۲۵۶ ص.، رقعی، بی تا.
ضمائم: ۱. صحیفه کامله
[مشار فارسی: ۲/۲۲۰۹]

(۱۰۴)

(۱۰۱)

(۱۰۷)

الصحيفة الثانية السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
گردآورنده: حرعاملی، محمد بن حسن بن علی (۱۰۳۳ -) (عربی)
۱۱۰۴ ق.)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
قاهره: مطبعة النيل، چاپ حروفی، جیبی، ۳۲۲ ص.، شارح: مدنی، علی خان بن احمد بن محمد (۱۰۵۲ -)
۱۳۲۲ ق.)

[مسجد اعظم؛ محقق طباطبایی، دایره المعارف، تهران: بی‌جا، ۵۳۱ ص.، رحلی، ۱۲۷۱ ق.]
دانشکده ادبیات، آستانه، آستان قدس، دفتر تبلیغات، ضمائ: التذكرة
مرعشی]

(۱۰۵)

الدرر المنظومة المأثورة في جمع لثالي أدعية السجادية

دانشگاه ملک سعود، دانشگاه تهران]

المشهوره (عربی)

عنوان فرعی: الصحيفة السجادية الثالثة
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) (عربی)
گردآورنده: افندی، عبدالله بن عیسی بیگ بن محمد صالح
۱۰۶۶-۱۱۳۰ ق.)
کاتب: رازی، مصطفی بن محمد
کاتب: علی رضا

(۱۰۸)

رياض السالكين في شرح الصحيفة سيد الساجدين
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق) (عربی)
شارح: مدنی، علی خان بن احمد بن محمد (۱۰۵۲ -)
۱۱۲۰ ق.)
ایران: بی‌جا، رحلی، ۱۲۸۲ ق.
ضمائم: ۱. صحائف العالم؛ ۲. تقسیم العلوم؛ ۳. المنطق؛
۴. اسرار الآثار؛ ۵. غایة الاغراض في الجواهر و الاعراض
للعارف المرتاض
[ارموی]

(۱۰۶)

الصحيفة الخامسة السجادية (عربی)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
گردآورنده: امین، سید محسن (۱۲۸۴-۱۳۷۱ ق.)
دمشق: مطبعة الفيحاء، چاپ حروفی، ۴۹۶ ص.، رقعی، (عربی)
۱۳۳۰ ق.)
عنوان فرعی: شرح الصحيفة السجادية
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: ملاباشی شیرازی، محمد باقر بن محمد (۴ -)
۱۲۴۰ ق.)

• شروح و حواشی •

۱. این نسخه سالها بعد عینا توسط «مکتبه الامام امیرالمومنین علی (ع) العامه» در اصفهان افست می‌گردد.

به اهتمام: شیرازی، تهرانی، احمد بن محمد علی (قرن

(۱۱۰)

۱۴ق.)

نور الانوار في شرح صحيفه السجادية (عربی)

عنوان فرعی: شرح الصحيفه السجادية

تهران: بی جا، ۲۵ ص،، وزیري، ۱۳۱۷ق.

ضمائم: ۱. نور الانوار في شرح كلام خير الاخيار؛ ۲. حاشية

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

الصحيفه السجادية (ميرداماد)؛ ۳. شرح الصحيفه

شارح: موسوی جزایری، نعمه الله بن عبدالله بن محمد

السجادية (فيض كاشاني)؛ ۴. شرح متعلقات الصحيفه

(۱۰۵۰ - ۱۱۱۲ ق.)

السجادية

کاتب: قمی، زین العابدین (قرن ۱۴ق.)

مأخذ: [بیاض، ارموی، شاهچراغ، شهرداری اصفهان،

مصحح: بسطامی نیشابوری، عبدالعلی بن محمد (قرن

سپهسالار، تربیت تبریز، مسجد اعظم، آستانه، عبدالعظیم،

(۱۴ق.)

ملی، مک گیل، ولی عصر (عج)، آیت الله بروجردی]

مصحح: قمی، محمد علی (قرن ۱۴ق.)

(۱۱۲)

به اهتمام: شیرازی، تهرانی، احمد بن محمد علی (قرن

۱۴ق.)

حاشية الصحيفه السجادية (عربی)

تهران: بی جا، ۲۹۸ ص،، وزیري، ۱۳۱۷ق.

عنوان فرعی: تعليقات علي الصحيفه السجادية

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

ضمائم: ۱. حاشية الصحيفه السجادية (ميرداماد)؛ ۲. شرح

محشی: ميرداماد استرآبادی، محمد باقر بن محمد (۹-۴-

الصحيفه السجادية (فيض كاشاني)؛ ۳. الحديقة الهلالية

من حدائق الصالحين؛ ۴. شرح متعلقات الصحيفه

(۱۰۴۱ق.)

السجادية

مصحح: بسطامی نیشابوری، عبدالعلی بن محمد (قرن

۱۴ق.)

[آستان قدس، آستانه، دانشکده ادبیات، عبدالعظیم،

مصحح: قمی، محمد علی (قرن ۱۴ق.)

مجلس، مرکز تحقیقات رایانه ای، ولی عصر (عج)،

کاتب: قمی، زین العابدین (قرن ۱۴ق.)

شاهچراغ، شهرداری اصفهان، سپهسالار، تربیت، مسجد

به اهتمام: شیرازی، تهرانی، احمد بن محمد علی (قرن

اعظم، ارموی، دفتر تبلیغات، آیت الله بروجردی، ملی،

(۱۴ق.)

دانشگاه ملک سعود]

(۱۱۱)

تهران: بی جا، ۲۴۸ ص،، وزیري، ۱۳۱۷ق.

الحديقة الهلالية من حدائق الصالحين (عربی)

ضمائم: ۱. نور الانوار في شرح كلام خير الاخبار؛ ۲. شرح

الصحيفه السجادية (فيض كاشاني)؛ ۳. الحديقة الهلالية

عنوان فرعی: شرح دعای رؤیت هلال از صحیفه سجادیه

من حدائق الصالحين؛ ۴. شرح متعلقات الصحيفه

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

السجادية

شارح: شیخ بهایی، محمد بن حسین بن عبدالصمد

[آستانه، عبدالعظیم، ارموی، مک گیل، ولی عصر (عج)،

(۹۵۳ - ۱۰۳۱ ق)

مسجد اعظم، آیت الله بروجردی]

مصحح: بسطامی نیشابوری، عبدالعلی بن محمد (قرن

۱۴ق.)

(۱۱۳)

شرح الصحيفه السجادية (عربی)

مصحح: قمی، محمد علی (قرن ۱۴ق.)

عنوان فرعی: تعليقات علي الصحيفه السجادية

کاتب: قمی، زین العابدین (قرن ۱۴ق.)

نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۰۰۶ - ۱۰۹۱ ق.)
مآخذ: [بیاض، ارموی، شاهچراغ، شهرداری اصفهان، سپهسالار، تربیت تبریز، مسجد اعظم، آستانه، عبدالعظیم، ملی، مک گیل، ولی عصر (عج)، آیت الله بروجردی]

(۱۱۵)

شرح دعاء السحر من شهر رمضان المبارك (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: کرمانی، محمد بن محمد کریم (۱۲۶۳ - ۱۳۲۴ ق.)
به امر: حشمة الدولة، عبدالله میرزا
مصصح: قزوینی ولیانی، علی رضا بن عبدالجواد
کاتب: شریف، محمد بن عبدالحمید
تهران: بی‌چا، ۲۲۷ ص، رقی، ۱۳۱۸ ق.

تهران: بی‌چا، ۲۸ ص، رحلی، ۱۳۱۷ ق.
ضمائم: ۱. نور الانوار فی شرح کلام خیر الاخبار؛ ۲. حاشیه
الصحيفة السجادية (میرداماد)؛ ۳. الحدیقة الهالیه من
حدائق الصالحین؛ ۴. شرح متعلقات الصحیفه السجادیه
مآخذ: [بیاض، ارموی، شاهچراغ، شهرداری اصفهان،
سپهسالار، تربیت تبریز، مسجد اعظم، آستانه، عبدالعظیم،
ملی، مک گیل، ولی عصر (عج)، آیت الله بروجردی]

(۱۱۶)

نور الانوار فی شرح صحیفه السجادية (عربی)
عنوان فرعی: شرح الصحیفه السجادية
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: موسوی جزائری، نعمه الله بن عبدالله بن محمد
(۱۰۵۰ - ۱۱۱۲ ق)
تهران: بی‌چا، ۴۳۸ ص، وزیر، ۱۳۲۸ ق.
[عبدالعظیم]

(۱۱۴)

شرح متعلقات الصحیفه السجادية (عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: موسوی جزائری، نعمه الله بن عبدالله بن محمد
(۱۰۵۰ - ۱۱۱۲ ق)
مصصح: بسطامی نیشابوری، عبدالعلی بن محمد (قرن
۱۴ ق.)

(۱۱۷)

لوامع الانوار العرشیه فی شرح الصحیفه الکامله السجادیه
(عربی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: ملاباشی شیرازی، محمدباقر بن محمد (۹ - ۱۲۴۰ ق.)
تهران: بی‌چا، ۳۱۸ ص، رحلی، ۱۳۳۱ ق.
[آستان قدس، مسجد اعظم، دانشکده ادبیات، ارموی]

مصصح: قمی، محمدعلی (قرن ۱۴ ق.)

کاتب: قمی، زین العابدین (قرن ۱۴ ق.)

به اهتمام: شیرازی، تهرانی، احمد بن محمدعلی (قرن
۱۴ ق.)

تهران: بی‌چا، ۳۷ ص، وزیر، ۱۳۱۷ ق.

ضمائم: ۱. نور الأنوار فی شرح الصحیفه السجادية؛ ۲.
حاشیه الصحیفه السجادية (میرداماد)؛ ۳. شرح الصحیفه
السجادية (فیض کاشانی)؛ ۴. الحدیقة الهالیه من حدائق
الصالحین

(۱۱۸)

ریاض السالکین فی شرح الصحیفه سید الساجدین (عربی)
مترجم و شارح: حجازی، عبدالحسین
مشهد: ندای اسلام، ۹۵ ص.، ۱۳۳۶ ش.
[دانشکده ادبیات، تاریخ اسلام، عبدالعظیم، دفتر تبلیغات، مسجد اعظم، ملی]
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: مدنی، علی خان بن احمد بن محمد (۱۰۵۲ - ۱۱۲۰ ق)

(۱۲۱)

تلخیص الرياض أو تحفة الطالبین (عربی)
عنوان فرعی: المقتطف من ریاض السالکین فی شرح صحیفه الساجدین
نویسنده: مدنی، علی خان بن احمد بن محمد (۱۰۵۲ - ۱۱۲۰ ق)
تلخیص: حسینی، ابوالفضل
تهران: مطبوعه حیدری، ۳ ج.، ۱۳۴۰ ش.
[آستان قدس، آستانه، تاریخ اسلام، دفتر تبلیغات، شهرداری اصفهان، فیضیه، مرعشی، مسجد اعظم، ملی]
مصحح: آقامیرزا کوچک ساوجی، محمد علی
مصحح: آقامیرزا کوچک ساوجی، محمد حسن
کاتب: خوانساری قمی، زین العابدین
به اهتمام: لاریجانی، محمد بن جعفر
به اهتمام: حجاز، علی بن مهدی
تهران: بی جا، ۵۸۷ + ۹ ص.، رحلی، ۱۳۳۴ ق.

(۱۲۲)

لوائح لیلیه فی شرح دعاء اللیل من الصحیفه السجادیه (اردو)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: فلسفی نونهوری، محمد مرتضی (۱۸۳۸ - ۱۹۱۷ م)
لکهنو: چاپخانه نورالمطابع، ۵ ص.، بی تا.
[جامعه جوادیه]

(۱۱۹)

شرح لبعض أدعية الصحیفه السجادیه (فارسی)
عنوان فرعی: شرح الصحیفه السجادیه
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)
شارح: خراسانی سبزواری ملقب به وثوق الحکماء، محمد ابراهیم بن محمد عل (۱۳۵۸ - ۱۳۵۸ ق)
کاتب: هزارجریبی، احمد بن محمد
به اهتمام: کتابفروش طهرانی، احمد
تهران، چاپخانه عبدالرحیم بن رستم علی تهرانی،
۳۴۰ ص.، رقعی، ۱۳۴۹ ق.

[تربیت، عبدالعظیم، مسجد اعظم، دانشگاه آته، دانشکده ادبیات]

(۱۲۰)

درسی از صحیفه کامله سجادیه (دعای یکم و سیزدهم) (فارسی)
نویسنده: امام چهارم، علی بن حسین (۳۸ - ۹۴ ق)

منابع

- ابراهیم متفرقه (سرگذشت نخستین چاپخانه عثمانی). ارلین سابوف، ترجمه: میراندا میناس. قم: انتشارات وراقان، ۴۰۶ ص.، وزیری، ۱۳۹۷ ش.
- رساله وسیله الطباعة. ابراهیم متفرقه، ترجمه و تحقیق: فتح‌الله ذوقی. قم: انتشارات وراقان، ۸۸ ص.، وزیری، ۱۳۹۸ ش.
- تاریخ چاپ سنگی اصفهان. مجید غلامی جلیسه. تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۸۲۰ ص.، وزیری، ۱۳۹۰ ش.
- چاپ نوشت. مجید غلامی جلیسه. تهران: خانه کتاب، ۳۰۰ ص.، جیبی، ۱۳۹۴ ش.
- دراسة حول الصحیفة. محمدحسین حسینی جلالی. بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، ۲۲۲ ص.، ۱۴۲۱ ق.
- فهرست کتابهای چاپی فارسی از آغاز تا آخر سال ۱۳۴۵. خانبابا مشار. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۲ ج.، ۱۳۵۲ ش.
- فهرستگان نسخه‌های خطی ایران (فنخا). مصطفی درایتی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، ۱۳۹۰ س.
- کتابشناسی آثار فارسی چاپ شده در شبه قاره. عارف نوشاهی. تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۴ ج.، ۱۳۹۱ ش.
- کتابهای ایران سال ۱۳۳۵. ایرج افشار. تهران: کلوب کتاب، ۱۰۵ ص.، ۱۳۳۶ ش.
- کتابهای ایران سال ۱۳۳۶. ایرج افشار. تهران: انجمن کتاب، ۱۶۶ ص.، ۱۳۳۷ ش.
- کتابهای ایران (۱۳۴۰). ایرج افشار؛ محمدابراهیم زندی. تهران: انجمن کتاب، ۱۳۳ ص.، ۱۳۴۱ ش.
- کتابشناسی ده‌ساله (۱۳۳۳-۱۳۴۲). ایرج افشار، حسین بنی‌آدم. تهران: انجمن کتاب، ۷۵۱ ص.، ۱۳۴۶ ش.
- کتابشناسی ملی ایران تابستان ۱۳۵۲. خسرو کریمی. تهران: وزارت فرهنگ و هنر-کتابخانه ملی، ۲۲۴ ص.، ۱۳۵۲ ش.
- کتابشناسی ملی ایران تابستان ۱۳۵۳. خسرو کریمی، پروین استخری. تهران: وزارت فرهنگ و هنر-کتابخانه ملی، ۳۶۸ ص.، ۱۳۵۳ ش.
- کتابشناسی ملی ایران بهار و تابستان ۲۵۳۵ (۱۳۵۵). خسرو کریمی، پروین استخری. تهران: وزارت فرهنگ و هنر-کتابخانه ملی، ۳۰۱ ص.، ۲۵۳۵.
- کتابشناسی ملی ایران بهار و تابستان ۲۵۳۶ (۱۳۵۶). بهرام عیلامی، طاهره آروند، نیره شیبستری. تهران: وزارت فرهنگ و هنر-کتابخانه ملی، ۴۸۰ ص.، ۲۵۳۶ ش.
- کتابشناسی موضوعی ایران. حسین بنی‌آدم. تهران: بنگاه ترجمه و نشر، ۹۵۳ ص.، ۱۳۵۲ ش.
- معجم المطبوعات العربیة فی شبه القاره الهندیة الباکستانیة. احمد خان. ریاض: مکتبه الملک فهد الوطنیة، ۶۱۸ ص.، ۱۴۲۱ ق.
- معجم المطبوعات النجفیة منذ دخول الطباعة الی النجف حتی الآن. نجف: مطبعة النعمان، ۳۹۹ ص.، محمدهادی الامینی، ۱۳۸۵ ق.
- معجم المطبوعات العربیة فی ایران. عبدالجبار الرفاعی. تهران: موسسه چاپ و نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۸۷۲ ص.، ۱۴۱۴ ق.

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی